

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗВО «УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра богослов'я

Магістерська робота

ДУХОВНИЙ ПРОВІД ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ
ВИХОВАННЯ У ВІРІ У ТВОРАХ
О. ЮЗЕФА АВГУСТИНА, ТІ

Студент 6-го курсу: Андрій Марушка

Науковий керівник: с. Стефанія Марко,
доктор богослов'я

Рецензент: с. Наталія Мельник,
ліценціат з наук про виховання

Львів 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ВАЖЛИВІСТЬ ВИХОВАННЯ У ВІРІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ У КНИГАХ О. ЮЗЕФА АВГУСТИНА, ТІ	7
1.1. ПОНЯТТЯ «СПРАВЖНЬОГО ХРИСТІЯНИНА» У ПРАЦЯХ О. ЮЗЕФА АВГУСТИНА	7
1.2. ТРУДНОЩІ З ЯКИМИ СТИКАЄТЬСЯ СУЧАСНА ЛЮДИНА У ПРОЦЕСІ ОСОБИСТОГО СТАНОВЛЕННЯ	13
1.3. ЗАСОБИ ОСОБИСТОГО СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ	19
РОЗДІЛ 2. ДУХОВНЕ КЕРІВНИЦТВО	23
2.1. ЗМІСТ ДУХОВНОГО ПРОВОДУ	23
2.2. ОСОБА ДУХОВНОГО ПРОВІДНИКА	31
2.3. РОЗПІЗНАВАННЯ В ДУХОВНОМУ КЕРІВНИЦТВІ	37
РОЗДІЛ 3. ДУХОВНЕ КЕРІВНИЦТВО, ЯК ШЛЯХ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-ЗРІЛОЇ ОСОБИСТОСТІ	42
3.1. ДУХОВНЕ ОЧИЩЕННЯ	43
3.2. ПРОСВІТЛЕННЯ	47
3.3. З'ЄДНАННЯ З ХРИСТОМ	52
ВИСНОВОК	57
СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	61

ВСТУП

У сучасному душпастирюванні часто виникають труднощі, що пов'язані із вихованням у вірі, оскільки людина не відчуває внутрішніх сил прийняти у своє життя Бога і жити відповідно до Його заповідей. Є дуже багато причин такого стану і серед них можна назвати зміни релігійного виховання у родині, адже все рідше батьки виховують своїх дітей у вірі, наслідком чого є нестача діалогу та спілкування на релігійні теми, як і взагалі, мало самого спілкування, як такого, у сучасних родинях. Часто йдеться про особистісні труднощі, «зранення» на емоційному, психологічному, психофізичному рівнях. Тому, Церква повинна шукати нові засоби, які б допомогли людині зростати у вірі. Одним із таких засобів є духовний супровід, про який Церква неодноразово наголошувала і далі продовжує це робити. Апостольські документи, які стосуються формації священників, наголошують, що духовний супровід є надзвичайно важливим інструментом, бо першочергово ним користають священники, семінаристи, монахи, монахині, а потім вже вони діляться цим досвідом з іншими, хто цього потребує, хто «відкритий» до пізнання... Він залишається одним із ефективних засобів духовного зростання. На цю тематику є низка книг відомого польського богослова єзуїта о. Юзефа Августина, який неодноразово приїжджає до України, публікує свої книги у різних українських видавництвах, подаючи розв'язки на фундаментальні питання сучасної людини в царині християнської духовності. Єзуїт має багато напрацювань і великий досвід індивідуального супроводу людини. Більше того, його погляди відповідають на актуальні виклики з якими зустрічається душпастирювання. Тож, аналізуючи стан сучасного суспільства, можна дійти до висновку, що людина зустрічається із різного роду труднощами, негараздами, і часто не в змозі дійти ладу з ними чи належно їх пережити.

У даній роботі висвітлюються такі проблеми, як:

- вплив сім'ї на формування особистості у вірі;
- труднощі з якими зустрічається особа в процесі зростання і становлення;
- вплив засобів масової інформації на формування духовного життя особистості;

- роль духовного провідника у впорядкуванні духовного життя індивіда;
- значення духовного керівництва у духовному зрості особи.

В поданій роботі продемонстрована спроба дослідити роль духовного керівника у формуванні духовно зрілої особистості.

Метою цієї роботи є показати на основі аналізу праць о. Юзефа Августина важливість та ефективність духовного проводу у формуванні особистості сучасної людини, щоб запропонувати всім, хто працює у сфері душпастирства, додатковий засіб для допомоги вірним.

Завданням даної роботи є:

- 1) Вивчити та проаналізувати твори о. Юзефа Августина;
- 2) Розкрити зміст та значення духовного проводу, як одного із засобів виховання у вірі;
- 3) Розглянути рівні духовного керівництва у творчості о. Юзефа Августина;
- 4) Проаналізувати основні елементи духовного керівництва – вербалізації, слухання, зустрічі, які описує о. Юзеф Августин;
- 5) Розглянути та подати духовні етапи (очищення, просвітлення та з'єднання з Христом) які є невід'ємною частиною у формуванні духовно зрілої особистості.

Предметом дослідження роботи є твори о. Юзефа Августина.

Об'єктом дослідження є напрацювання о. Юзефа Августина у сфері виховання, у вірі, у духовному супроводі.

Головними джерелами для написання роботи стало опрацювання різного роду матеріалу у галузі духовності, антропології, педагогіки, психології та богослов'я. Більшість книг – напрацювання о. Юзефа Августина. Серед яких польською мовою: *Praktyka kierownictwa duchowego*, статті: *W drodze do Emaus*, *Pasterz według serca Jezusa*, українською мовою: *Духовне керівництво*, *Духовне розпізнавання*, *Ми бачили Господа*, *Дай мені пити*, *Нагірна проповідь синтез*, *Практика духовного керівництва*, *Бути батьком*, *Світ наших почуттів* та інші.

У першому розділі висвітлено поняття «справжнього християнина» у працях о. Юзефа Августина, показано динаміку зростання християнина в

духовному житті, вказавши при цьому труднощі, небезпеки з якими стикається особа у розвитку особистості та шляхи і способи їх вирішення, де одним із таких шляхів є духовний провід, який у сучасному світі є одним із ефективних засобів духовного зростання.

У другому розділі буде ґрунтовніше розглянуто поняття «духовного керівництва», а також представлено рівні духовного керівництва, тобто хто може бути духовним керівником. У даній роботі більше уваги звернено на зміст та значення духовного керівництва; представлено аналіз текстів про духовний супровід на основі Євангелія від Луки, де розповідається не тільки про зміст, а й про роль, етапи та мету цієї практики. Важливою складовою духовного керівництва є вербалізація, слухання та зустріч.

Третій розділ є логічним продовженням двох попередніх розділів в якому представлено спробу подати етапи духовного розвитку християнина, а саме: етап очищення, просвітлення, з'єднання з Христом. За їх допомогою особа, яка бажає жити духовним життям, могла б посвятитися Господу, зробити це вповні, щоб людина була свідомо того, хто вона є, тобто, пізнала істинну правду не лише про себе, а й про Бога, не жила у своєму віртуальному, уявному світі, а в сьогоденній реальності.

У написаній праці буде використано критичний аналіз (в процесі вивчення творів о. Юзефа Августина); метод синтезу, за допомогою якого буде подано розуміння о. Юзефом Августином духовного проводу та його компонентів; метод узагальнення, за допомогою якого буде подано результати дослідження; систематичний метод; метод порівняння, за допомогою якого буде вказано можливості застосування повчань о. Юзефа Августина у контексті діяльності нашої Церкви.

Оригінальність цієї роботи полягає в тому, що вона є унікальною з точки зору аналізу життя і творчості о. Юзефа Августина, оскільки на даний час такого дослідження ще не проводилося. Окрім того, ця праця буде важливим внеском у розуміння та застосування духовного проводу в сучасному душпастирстві УГКЦ, бо на даний час, окрім певних статей, під час конференцій

Богосвяченого життя, системного і цілісного вивчення питання духовного провладу немає.

Межі у даній роботі встановленні тематикою, адже предметом дослідження будуть твори одного автора. Допоміжна література буде служити для глибокого розуміння ідей автора та можливості застосування його повчань у іншому контексті.

РОЗДІЛ 1

ВАЖЛИВІСТЬ ВИХОВАННЯ У ВІРІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ У КНИГАХ О. ЮЗЕФА АВГУСТИНА, ТІ

У духовному житті людина часто зустрічається з різного роду труднощами, які пов'язані з тим, що людина не намагається прийняти у своє життя Бога і жити згідно з Його заповідями. Це відбувається через низку різноманітних факторів: зміни релігійного виховання у родині, особистісні труднощі, відсутність доброго прикладу в житті, страх перед покаєнням і т. д. Церква, у свою чергу повинна робити крок на зустріч. Як на мене таким кроком є духовний супровід.

Розглянувши ряд джерел, праць, статей, я намагався знайти орієнтир, добрий приклад, який би допоміг у вирішенні цього питання. Тож, яскравим прикладом для наслідування є польський богослов, єзуїт о. Юзеф Августин, який неодноразово приїжджає до України, публікує свої книги у різних українських видавництвах, подаючи розв'язки на фундаментальні питання сучасної людини в царині християнської духовності. Він має великий досвід індивідуального духовного керівництва та багато напрацювань у цій сфері. Пропоную детальніше ознайомитись із цим питанням у першому розділі.

1.1. ПОНЯТТЯ «СПРАВЖНЬОГО ХРИСТІЯНИНА» У ПРАЦЯХ О. ЮЗЕФА АВГУСТИНА

Покликання кожної людини радіти життю, яке дав нам Бог, це дар, щоб ми ділилися ним з іншими. Кожен християнин повинен плекати ту радість від життя¹, адже Господь Бог є нашим подателем життя і приймаючи Його ми тим самим прославляємо живого Бога. Кожний вірянин свідомий того, що Бог дарує нам життя, проте, лише від нас залежить чи ми це приймаємо, чи

¹ Пор. Августин Ю. *Бути батьком: Педагогічні й духовні аспекти*. Львів 2017, 329.

відкидаємо. о. Юзеф говорить: «Якщо людина визнає Бога як джерело життя, їй стають доступними найглибша радість і щастя життя»².

Християни є активними учасниками місії та є відповідальними за її розвиток. Комісія у справах освіти та виховання УГКЦ мовить: «Всі ми покликанні розуміти одне одного та органічно нести взаємну відповідальність згідно власного покликання, дару, особливостей служіння»³. Отець Юзеф Августин у своїй книзі *У любові немає страху* говорить, що кожний християнин вже з самого дитинства і аж до старості повинен зростати у любові, адже якщо людина не плекає ту любов, то вона в'яне та занепадає, тобто живе тільки для себе, ніби відчужується, стає ворожою та байдужою до інших, не здатною співживатися з батьками, братами, сестрами, друзями, чоловіком чи дружиною⁴, оскільки: «Бути любленою та вміти любити – це і є головне покликання людини»⁵. Господь наділив нас тією любов'ю, тому вона повинна бути «закорінена» в серці кожного, бо ж не ми є джерелом любові, а Ісус Христос, і чим більше людина зростає у любові, тим більше ділиться нею з іншими. Ісус Христос говорив: «Я - виноградина, ви – гілки. Хто перебуває в мені, а я в ньому, - той плід приносить щедро. Без мене ж ви нічого чинити не можете» (Йо 15,5). Відповідно для кожного християнина вічне щастя повинне полягати в тому, щоб своїм життям уподібнюватися в любові до небесного Отця⁶. «Християни – це ті, котрі знають, що є покликанні Ісусом з Назарету. Вони вірять Йому і переконані, що “вища сила” насправді любить нас»⁷.

Справжній християнин це той, хто передовсім шукає особистої зустрічі з Христом⁸, бо через матеріальні чи певні тимчасові речі людина не в змозі заглянути в себе, щоб зрозуміти, пізнати себе, свої гріхи, недоліки, сильні або слабкі сторони. Кожний християнин є свобідний, тобто має право обирати

² Августин Ю. *Бути батьком: Педагогічні й духовні аспекти*, 332.

³ Комісія у справах освіти та виховання УГКЦ. *У пошуках життєвого покликання. Серія: «Формация підлітків та молоді»*. Львів 2018, 18.

⁴ Пор. Августин Ю. *У любові немає страху*. Львів 2016, 7.

⁵ Райнард К. *Покликання*. Львів 2007, 9.

⁶ Пор. Августин Ю. *У любові немає страху*, 12.

⁷ Райнард К. *Покликання*, 10.

⁸ Пор. Августин Ю. *Дай мені пити: Ігнатіянські реколекції. Тиждень другий*. Львів 2013, 7.

між злом або добром. Священник Юзеф Августин у своїй книжці *Бути батьком* говорить, що Бог є любов, а любов є джерелом свободи, якою Він обдарував кожного з нас, і ділиться з нами своєю Божою свободою⁹. Також додає автор, що: «свобода одна з фундаментальних цінностей Ісуса, до якої Він прямує і якою постійно живе»¹⁰, тому християнин повинен наслідувати цю свободу. Також слід плекати поведінку Ісуса, Його свободу в розмовах з всіма людьми, слова, волю перед різними труднощами, випробуваннями, чи перед різноманітними людськими спокусами¹¹. Зразковий християнин починає кожен свій день з молитви, також і завершує його молитвою на устах. Щодня ми звертаємося до Господа Бога з безліччю прохань, прохаємо здоров'я, миру в родині, успішне складання іспитів тощо. Таким чином, ми визнаємо те, що ми маємо все це завдяки Богові. Господь дає стільки, скільки людині потрібно. Кожний новий день – це дар Божий, за який потрібно дякувати¹². Адже: «вдячність спонукає приймати та дарувати любов. Вдячність розпалює щедрість і великодушність у любові. Любов живиться вдячністю»¹³. «Дякувати Богові – це почуватися убогим духом, тим, хто сам нічим не володіє, а все отримує від Того, хто має владу над небом і землею»¹⁴.

За життя людина чинить безліч гріхів, відповідно це робить її заручником зла, та в цей момент людина шукає порятунку. Християни є свідомими того, що: «сповідь існує для всіх, хто хоче доручити свої гріхи Богові й просити в Нього прощення»¹⁵, однак, потрібно просити про глибоке пізнання свого гріха, адже своїми прогрішеннями ми ображаємо Господа. Слід вчитися пробачати всім нашим кривдникам, щоб і ми могли отримати прощення від Бога¹⁶. «Коли ви прощатимете людям їхні провини, то й Отець ваш небесний простить вам. А коли ви не будете прощати людям, то й Отець ваш небесний не простить вам провин ваших»(Мт 6, 14-15). Це умова, яку

⁹ Пор. Августин Ю. *Бути батьком: Педагогічні й духовні аспекти*, 276.

¹⁰ Августин Ю. *Дай мені пити: Ігнатіянські реколекції. Тиждень другий*, 128.

¹¹ Пор. Там само, 129.

¹² Пор. Августин Ю. *Зцілення почуття кривди: Ігнатіянські реколекції*. Львів 2013, 160-162.

¹³ Августин Ю. *Зцілення почуття кривди: Ігнатіянські реколекції*, 163.

¹⁴ Августин Ю. *Тайнство сповіді*. Львів 2017, 116.

¹⁵ Августин Ю. *Тайнство сповіді*, 69.

¹⁶ Пор. Августин Ю. *Зцілення почуття кривди: Ігнатіянські реколекції*, 124.

Ісус Христос залишив нам, аби ми дотримувались та плекали її. Підсумовуючи слова Ісуса Христа о. Юзеф говорить у своїй книзі *Зцілення почуття кривди*, що кожен християнин повинен розуміти, що: «щедрість Божого прощення нам залежить від нашої щедрості прощати ближнім»¹⁷. Жаліючи щиро про скоєні гріхи людина усвідомлює, що сама не здатна себе за них покарати чи виправити той чи інший гріх, відтак просить Ісуса Христа, щоб взяв на себе ті болючі наслідки людського вчинку¹⁸. Мирянин старається довіритися більше Богові, адже: «Основне джерело відродження душі – її відкритість на Бога як Отця, що все нам прощає»¹⁹. У книзі *У Його ранах* автор каже, що: «Прощення дає віру у власні сили і підводить їх після падіння»²⁰, бо справжній християнин - той, хто після кожного свого падіння має силу піднятися, і крокувати далі. Завдяки любові Бога навернений грішник відчувається справді щасливим та вільним, до того ж, відповідає ближнім любов'ю на любов²¹.

Справжній християнин це той, хто відкритий для Божого Слова, який по-справжньому вчиться любити, гаряче прагне жити в правді, щиро молиться, і бачить, що джерелом його життя є Христос²². Християнин повинен споглядати на особу Ісуса Христа, пізнавати, любити та наслідувати нашого Творця. «Через споглядання ми пізнаємо, у який спосіб Ісус шукав волю свого Отця, щоб наслідувати Його в пошуках Божої волі щодо нас»²³. Християнин це той, хто прагне до святості, адже кожен з нас є покликаний Господом, відповідно варто сповивати у собі бажання святості. Святість бере свій початок з малих, щоденних обов'язків, які Господь Бог покладає на нас, і роблячи їх відбувається наше «освячення». Нам варто бути рішучими та сильними, щоб якнайкраще виконувати свої обов'язки. Не боятися, а завжди вірити, що Господь поруч, бути знаряддями в Божих руках, і приймати все,

¹⁷ Августин Ю. *Зцілення почуття кривди: Ігнатіянські реколекції*, 125.

¹⁸ Пор. Августин Ю. *Таїнство сповіді*, 88.

¹⁹ Августин Ю. *У любові немає страху*, 55.

²⁰ Августин Ю. *У Його ранах: Ігнатіянські реколекції. Тиждень третій*. Львів 2013, 158.

²¹ Пор. Августин Ю. *Таїнство сповіді*, 90.

²² Пор. Августин Ю. *Зцілення почуття кривди: Ігнатіянські реколекції*, 199.

²³ Августин Ю., ТІ. *Нагірна проповідь синтез: Ігнатіянські реколекції. Тиждень п'ятий*. Львів 2014, 173.

що Він нам посилає²⁴. о. Юзеф Августин у своїй книзі *Нагірна проповідь синтез* говорить, що людська особа не лише через аналіз самої себе має змогу побачити власне життя, а за допомогою розпізнавання та слухання Божого Слова, іншими словами кажучи, за допомогою молитви людина може зрозуміти і побачити силу Господньої любові до нас, а отже, після чого вона має можливість відповісти на поклик Господа. Щоденна довіра, скруха серця, віддання в руки Творця стає для християнина основним джерелом релігійного очищення.²⁵ Господь може все, а людина повинна щораз більше відкривати своє серце і довіряти Йому. «Суть довіри – віддати своє життя в руки Божого милосердя без розуміння Божих планів щодо нас»²⁶.

Молитва відіграє в нашому щоденному житті найважливішу роль, тому у справжнього християнина молитва обов'язково має бути присутня у щоденному житті. «Молитва – це не зібрання окремих актів, а будування зв'язку, створення стосунків між Господом і слугою, Отцем і Його дитиною»²⁷. Окрім того, додає отець, що дорога молитви вимагає часу, який регулярно потрібно присвячувати для молінь. Отець наводить приклад немовляти, кажучи, що воно не може насититися любов'ю матері на декілька тижнів, адже це неможливо, бо немовля потребує регулярної присутності матері, яка зігріває своєю присутністю, теплом і добрим словом. Так і людина перед Богом, немов те немовля, що на руках у матері, яке потребує щоденної любові та тепла²⁸. «Особиста молитва є засобом, який вчить нас постійно перебувати в Божій присутності, пам'ять про яку необхідна для боротьби з різноманітними спокусами, на які ми наражаємося в цьому світі»²⁹.

Кожна віруюча людина повинна практикувати молитву, оскільки Ісус Христос закликає кожного молитися без упину, бо чим більше ми молимося, тим більше виявляє своє бажання жити з Богом і не варто забувати при цьому,

²⁴ Пор. Венедикт, ієромонах. *Духовні настанови*. Львів 2010, 19.

²⁵ Пор. Августин Ю. Ті. *Нагірна проповідь синтез: Ігнатіянські реколекції. Тиждень п'ятий*, 71.

²⁶ Там само, 72.

²⁷ Августин Ю. *Ми бачили Господа: Ігнатіянські реколекції. Тиждень четвертий*. Львів 2014, 150.

²⁸ Пор. Августин Ю. *Ми бачили Господа: Ігнатіянські реколекції. Тиждень четвертий*, 151.

²⁹ Якимець М. *Фундаментальні аспекти формаційного процесу: мета, стратегія, стиль // Преображення у Господі: Матеріали Конференції монашества УГКЦ «Покликання і формація»*. Львів 2006, 102.

що ми ніколи не молимося самі, адже Святий Дух провадить нас, бо: «Кожна колективна чи індивідуальна молитва є молитвою через Христа, у Христі та з Христом»³⁰.

Центром духовного життя християнина є Євхаристія, мета якої є переміна нашого життя. «Беручи участь у Євхаристії, християнин вчиться вдячності Богові й людям за все, ким є і чим володіє»³¹. о. Юзеф говорить мовою аналогії і каже, що Євхаристія для християн є сонцем, адже сонце є джерелом життєдайної енергії. Якщо вірянин не бере участі в Тайні Євхаристії, тоді його життя втрачає сенс, іншими словами згасає, ніби рослина, яка потребує світла, бо без нього вона гине, так і людина потребує Євхаристію³².

Євхаристія несе безмежну любов Ісуса Христа до людини, і за словами о. Юзефа Августина Євхаристія для християнина: «джерело кожної любові: до Бога, людей, світу, себе самого, ворогів; також подружньої, батьківської, священничої, чернечої; любові, реалізованої в кожному покликанні та стані життя»³³. «Християнин – це людина, здатна жертвувати собою, щоб долати себе самого»³⁴. Ісус Христос пожертвував своїм життям задля багатьох, тому і ми повинні жертвувати всі свої зусилля, свої сили, свій час для Бога. Приймаючи Тайну Євхаристію, ми вчимося розсудливо та мудро дивитися на життя, так як Христос дивиться на нас. Він любить нас такими, якими ми є, і запрошує любити себе та ближніх такими ж. Отже, Євхаристія є для нас місцем примиренням з Господом та з ближніми³⁵.

Християнин це той, хто старається дивитися на світ очима Христа, і вмiє «відкривати» своє серце Богові³⁶. Справжній християнин завжди шукає і знаходить Божу волю, адже це вимагає повної гармонії - взаємної дії Бога та людини. Святий Ігнатій Лойола описує гармонію так: «Довіряй Богові так,

³⁰ Августин Ю. *Ми бачили Господа: Ігнатіянські реколекції. Тиждень четвертий*, 154.

³¹ Августин Ю. *У Його ранах: Ігнатіянські реколекції. Тиждень третій*, 159.

³² Пор. Там само, 151.

³³ Там само, 153.

³⁴ Там само, 154.

³⁵ Пор. Там само, 156.

³⁶ Пор. Августин Ю. *Дай мені пити: Ігнатіянські реколекції. Тиждень другий*, 98.

ніби все залежить тільки від Нього; але докладай усі зусилля так, ніби все залежить тільки від тебе»³⁷. Бог має для кожного з нас свій план, і тому прагне, щоб ми лиш це прийняли та реалізували в своєму житті. Господь звертається до нас, як батько до свого сина, при цьому навчаючи, заохочує та закликає до чогось нового і показує дорогу, якою слід крокувати далі. Навіть якщо ця дорога є важкою та болючою, метою Бога є лише щастя, добро та радість для людини³⁸. Кожна людина шукає щастя і для кожного воно різне. Для когось щастя це багатство, слава, для когось, це гарна машина чи будинок. Однак для християнина бути щасливим – це бути справжнім, бути самим собою і знати, що я є тим, ким я є у очах мого Творця³⁹.

Підсумовуючи вище подане, можна сказати, що справжній християнин це той, хто у всьому знаходить Бога і постійно довіряє Йому. Отець Юзеф наголошує ще на певних важливих аспектах, які допомагають християнинові у духовному житті. Важливими елементами є також практика духовного читання Слова Божого, Євхаристія, молитва, адже: «завдяки їй відкриваємо, що скарбом нашого серця є його Господь і Творець»⁴⁰. Євхаристія – Таїнство, де Христос запрошує нас до тісних стосунків з Ним, подібно до тих, які Він мав із своїми учнями: Йоаном, Петром та Яковом та з іншими⁴¹. А також важливим аспектом християнина є іспит сумління, що допомагає людині віднайти правду про саму себе, іншими словами це: «діалог людини з Господом»⁴².

1.2. ТРУДНОЩІ З ЯКИМИ СТИКАЄТЬСЯ СУЧАСНА ЛЮДИНА У ПРОЦЕСІ ОСОБИСТОГО СТАНОВЛЕННЯ

На сьогоднішній час багато молодих людей не може віднайти свого єдиного шляху в житті, бо не намагається заглибитися, пізнати самих себе, зрозуміти

³⁷ Августин Ю. *Дай мені пити: Ігнатіянські реколекції. Тиждень другий*, 177.

³⁸ Пор. Там само, 178-179.

³⁹ Пор. Райнард К. *Покликання*, 18.

⁴⁰ Августин Ю. *Близькість і свобода: Зустріч з Ісусом*. Львів 2019, 23.

⁴¹ Пор. Августин Ю. *Близькість і свобода: Зустріч з Ісусом*, 64.

⁴² Августин Ю. *15 хвилин щирости: Про щоденний іспит сумління*. Львів 2016, 8.

ближніх та навколишній світ в якому живуть, тож відповідно інколи відчують самотність та непотрібність у житті.

Людина ніби замикається в собі, бо не намагається прийняти покликання, яке Бог їй дає, вона починає деградувати, стає тягарем для інших і тим самим руйнує свій життєвий простір⁴³. Це пов'язано з тим, що людина боїться заглибитися в своє життя, має страх перед прийняттям певних важливих рішень, не має бажання брати на себе певні обов'язки, щоденні, сімейні, шкільні і т. п.⁴⁴. Багато людей, як зазначає о. Юзеф Августин у своїй книжці *Бути батьком*, не вміють долати мінімальні труднощі, особливо хлопці у підлітковому віці. Таким чином вони обирають алкоголь, наркотики, тільки тому, що неспроможні вистояти, поборотися за більш краще та відповідальніше життя. Найменші життєві труднощі сприймаються, як певна слабкість, пов'язані також з комплексами. Аби цю слабкість заперечити, часом, застосовують насилля щодо себе та інших. Але це не є вихід, не вияв чоловічої хоробрості чи сили, а це насамперед страх, унаслідок якого молода людина, через певну гордість, не може зізнатися навіть самій собі. Дуже часто людина, яка не знає, що таке внутрішня боротьба не вміє боротися із зовнішніми труднощами, особа стає жорстокою і намагається вирішувати всі проблеми силою⁴⁵.

Важливим аспектом будь-якої молодої особи є розвиток її особистості, тобто коли молодь вивчає свої особливості, порівнює себе з іншими. У розвитку особистості велику роль відіграє образ самої людини, а також оцінка оточуючих людей. В кожного цей розвиток самого себе відбувається по-різному. Психологи пишуть, про так звану кризу тотожності, яка полягає у правильному вирішенні власного "я". Проте дуже часто молоде покоління затирає свої почуття власності, людської гідності, більше того, свої сильні чи слабкі сторони та можливості. Тому не знаючи свого образу, чи не маючи

⁴³ Пор. Райнард К. *Покликання*, 9.

⁴⁴ Пор. *У пошуках життєвого покликання. Серія: «Формація підлітків та молоді»*, 170-171.

⁴⁵ Пор. Августин Ю. *Бути батьком: Педагогічні й духовні аспекти*, 335-336.

власного образу, не усвідомлюють ким вони є, відповідно це має великий вплив на подальше становлення людини, як особистості⁴⁶.

Отець у своїй книзі *Бути батьком*, говорить про те, що сучасний світ легковажить життям та применшує його⁴⁷. Весь світ, ніби поглинутий гріхом, але всупереч цьому людина повинна акцентувати на доброму та усувати все зло. Також отець пише, що більшість не цінує свого життя, натомість зловживають багатьма речами, а саме: надмірно та постійно впиваються алкоголем, вживають наркотики, цинічно ставляться до релігії, виявляють жорстоке насилля щодо себе та ближніх, таким чином, кривдять себе та тих, хто навколо них. Якби кожен з нас був свідомим того, що життя це дар від Бога і належно ставився до нього, цінував, вчився радіти життям, то всі ці речі не були б присутні у житті людей. Тоді пройшло б розуміння того, що не має нічого важливішого та ціннішого, ніж власне життя⁴⁸. На жаль, молоді люди неодноразово женуться за приємностями цього світу, щоб втамувати ці відчуття пригніченості, проте тоді їхнє життя стає, немов чорною смугою, що нищить людину із середини та психологічно вичерпує її. Байдужість до власного життя, часто пов'язане також з родинними труднощами, у яких зростають чи формуються молоді особи. Різні суперечки, лайання з боку батьків до дітей, все це може призводити до того, що діти не вміють оцінювати всю цінність та гідність себе як особи, не вміють вповні радіти, бо вбачають незадоволення з боку батьків до себе, і це велика рана для дитини⁴⁹.

Найбільше чого людина боїться це бути покинутою та самотньою, про це говорить о. Юзеф у своїх працях зокрема у книзі *У любові немає страху*, в такій ситуації людина почувається ізольованою від світу та вважає, що ніхто її не любить і, нібито, вона нікому не потрібна. В такому стані людина може сильно картати себе, особливо у молодій особі виникатимуть думки, що її відкинуть, а її ровесники будуть насміхатися з неї. Натомість варто

⁴⁶ Пор. Янковська М. *Єдина і неповторна історія, або пророзвиток людини в послідовних фазах життя // Мандруючи до зрілості: Виховання для життя в сім'ї, для молоді*. Львів 2006, 23-24.

⁴⁷ Пор. Августин Ю. *Бути батьком: Педагогічні й духовні аспекти*, 329.

⁴⁸ Пор. Августин Ю. *Зцілення почуття кривди: Ігнатіянські реколекції*, 55-56.

⁴⁹ Пор. Августин Ю. *Бути батьком: Педагогічні й духовні аспекти*, 330.

шукати зустрічей й з іншими, комунікувати, налагоджувати дружні стосунки, зв'язки тощо. Однак, людина обирає втекти у свій віртуальний світ переживань⁵⁰. Отець Юзеф говорить, що багато молодих людей почуваються зраненими, скривдженими, та навіть замикаються в собі. Також отець наводить багато причин, чому саме так відбувається, а саме: часто зазнають з боку батьків несправедливого ставлення до себе; для когось шкільні роки асоціюються з різними образами з боку вчителів чи однокласників; також сюди відносить перше кохання, і для молодшої людини це мало б бути найпрекраснішими спогадами, але для когось це може бути досвід, що закінчився приниженням, знуцанням, використанням, що після такого стає важко боротися з страхом, аби знову не закохатися. Відчуття скривдженості спричинює те, що людина не в змозі повноцінно радіти життю. Бо завжди її переслідують негативні емоції: гнів, ненависть, злоба, намір помститися, і все це, людину сковує. Тоді людина не може зосередитися на молитві, на родинному житті, на читанні, на щоденній роботі⁵¹. Слід зрозуміти, що для кожної людини завдана травма несе собою важкий спомин, який переживається болісно, щораз повертається та нагадується. Отець Августин також, пише про сучасні засоби комунікації, які «поглинають» людину повністю, вона, немовби, стає заручником цього, шукаючи для себе задоволення. Засоби масової інформації часом, формують фальшивий образ статевості, спрощують до рівня певної гри та розваги⁵². Другий Ватиканський Собор заявив, що засоби масової інформації здатні принести багато благ, водночас, здатні за допомогою людини шкодити та іти всупереч Творцеві⁵³. На жаль, першими жертвами засобів соціальної комунікації стає молодь, яка піддається цьому впливу. Перегляд порнографії значно шкодить моральному та духовному розвитку, а також руйнує здорові та зрілі

⁵⁰ Пор. Августин Ю. *У любові немає страху*, 38.

⁵¹ Пор. Августин Ю. *Зцілення почуття кривди*: Ігнатіянські реколекції, 175-178.

⁵² Пор. Августин Ю. *Потреба сексуальної інтеграції // Мандруючи до зрілості: Виховання для життя в сім'ї, для молоді*. Львів 2006, 71.

⁵³ Пор. Папська Рада у справах соціальної комунікації. Душпастирський відгук *Порнографія та насильство в засобах соціальної комунікації // Церква і соціальна комунікація. Найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа*. Львів 2004, 163.

стосунки, нищить основи, як подружнього, так і родинного життя, де важливими складниками є насамперед: довіра, взаємоповага, чесність, щирість та любов⁵⁴. о. Юзеф Августин говорить, що: «статевість є місцем відкритості на любов – місцем приймання другого і давання йому себе»⁵⁵.

Натомість порнографія приносить тільки зневагу до людини, ставлення як до якоїсь речі, а не як до особистості. Причиною всього цього є вседозволеність, оскільки людина шукає приємностей будь-якою ціною⁵⁶. Більше того, отець Юзеф вважає, що: «порнографія спустошує подружні взаємини, оскільки пропагує предметнення «іншої» людини»⁵⁷, а також: «порнографія є спробою відібрати в людини її інтимність»⁵⁸. Папа Павло VI у своєму Папському посланні з нагоди Всесвітнього дня комунікації, а саме *Права й обов'язки сприймачів у соціальній комунікації*, звертається безпосередньо до християн, а особливо до молоді, аби вони пам'ятали, та з великою відповідальністю ставилися до засобів комунікації, бо саме від особистого вибору залежатиме подальше ваше життя⁵⁹.

У книжці *Таїнство сповіді* о. Юзеф дає відповідь на питання чому важко молодим особам приступати до таїнства примирення? На це він каже, що більшість молодих людей не приступають до Таїнства Сповіді через те, що вони соромляться визнати свої гріхи, думають, що про них будуть погано говорити. Більше того, декому дуже важко визнати гріхи в сповіді через різні минулі драматичні ситуації, з якими стикалися, особливо в дитячі та юнацькі роки. Для прикладу це могла бути погана поведінка сповідника: грубий тон, гострі зауваження, втручання в особисте життя, та інші подібні ситуації

⁵⁴ Пор. Папська Рада у справах соціальної комунікації. Душпастирський відгук *Порнографія та насильство в засобах соціальної комунікації* // *Церква і соціальна комунікація. Найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа*, 164.

⁵⁵ Августин Ю. *Потреба сексуальної інтеграції* // *Мандруючи до зрілості: Виховання для життя в сім'ї, для молоді*, 72.

⁵⁶ Пор. Папська Рада у справах соціальної комунікації. Душпастирський відгук *Порнографія та насильство в засобах соціальної комунікації* // *Церква і соціальна комунікація. Найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа*, 166.

⁵⁷ Августин Ю. *Сексуальна інтеграція*. Львів 2012, 153.

⁵⁸ Августин Ю. *Сексуальна інтеграція*, 154.

⁵⁹ Папа Павло VI. Папське послання *Права й обов'язки сприймачів у соціальній комунікації* // *Церква і соціальна комунікація. Найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа*. Львів 2004, 265.

можуть завдати неабияких травм, болю у Таїнстві Сповіді. Це призводить до того, що людина не може більше наважитись приступити до Таїнства багато років. І це є великою проблемою⁶⁰. Тому кожен священник повинен з великою відповідальністю, повагою та акуратністю відноситися до особи, що приходить до сповіді, аби вона змогла визнати свої гріхи та щиро покаятися. Адже дуже легко зранити людину, яка знаходиться по той бік сповідальниці⁶¹. Священник, який сповідає повинен пам'ятати, що визнати гріхи для людини є важким завданням і це вимагає неабиякої покорі, а ця покора виявляється насамперед, перед Богом, а не перед священником-сповідником. Проте відповідальність за цю особу, яка сповідається падає на сповідника, якому слід уважно та делікатно відноситись. Оскільки щирість та доброзичливість священника легше сприймається, тоді людині легше повірити у всепрощаючого Господа⁶². Папа Іван Павло II говорить, що: «сповідник ніколи не має права цікавитися тим, що не обов'язкове для правильної оцінки гріха каяника»⁶³. Таїнство Сповіді показує кожному з нас безмежну Божу любов, адже це є основною істиною, яку кожен священник на проповідях, чи реколекціях доносить до народу. «Бог з любові спас людину і постійно готовий пробачати її провини та гріхи[...]. Така любов лише чекає, аби людина відкрилася, щоб могли проникнути в її нутро»⁶⁴.

Найбільшого зранення молоді особи, мовить о. Юзеф Августин у книжці *Практика духовного керівництва*, зазнають саме в родині, від найрідніших їм людей, передовсім у взаєминах з батьками. З цими почуттями кривди особа не в змозі собі дати раду і часто такі зранення-почуття мучать людину довгі роки⁶⁵. Це призводить до того, що батьки не вміють взаємно виявляти почуття одне до одного, не знаходять між собою взаєморозуміння. Ці всі, так би мовити «дрібні речі» накопичуються, на жаль, і діти, які зростають в такій

⁶⁰ Пор. Августин Ю. *Таїнство сповіді*, 33.

⁶¹ Пор. Там само, 50.

⁶² Пор. Августин Ю. *Наслідувати Ісуса у сповідальниці // Мистецтво сповіді. Порадник*. Львів 2014, 266.

⁶³ Августин Ю. *Таїнство сповіді*, 85.

⁶⁴ Кроплевські З. *Служіння сповіді й особисте навернення священника // Мистецтво сповіді. Порадник*. Львів 2014, 440.

⁶⁵ Пор. Августин Ю. *Практика духовного керівництва*. Львів 2015, 44.

атмосфері, говорить автор, що: «хоч і відчують любов батьків, але часто мають до них жаль, спричинений атмосферою напруження, відсутністю щирих розмов з ними і малим зацікавленням їхніми проблемами»⁶⁶.

Отець Юзеф також, говорить, що згідно спостережень та соціологічних опитувань люди кажуть, що часто трапляються важчі, навіть драматичні родинні ситуації. Наприклад, коли обоє або хтось один із батьків надмірно та постійно вживає алкогольні напої, також постійні невдоволення та сварки, розлучення, насилля щодо дітей, висміювання та приниження, байдужість і погане ставлення до дітей, сексуальне використання. Все це, на жаль, часто трапляється в родинах чи сім'ях, і якщо діти не відстороняться від такого руйнівного життя, то ці всі ситуації несвідомо можуть перенестися у подальше життя дитини. В такій ситуації варто, щоб духівник, до якого звертається людина, зробив вступне розпізнавання глибини зранень цієї людини і міг надати відповідну допомогу⁶⁷.

1.3. ЗАСОБИ ОСОБИСТОГО СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Катехизм УГКЦ «Христос наша Пасха» говорить, що: «Церква є місцем зростання людини у святості, дарованій благодаттю Святого Духа»⁶⁸. Апостол Павло додає, що церква є Тілом Ісуса Христа, якого сам голова - Христос, а ми є тільки членами Його. Христос на Тайній Вечері подарував себе у Тайній Євхаристії, якої ми причащаємося і тим самим з'єднуємося з Ним. Як є один Бог, є один посередник між Господом і людиною - Христос, так і є одна віра - одна Церква, відтак поза нею, немає спасіння. Шляхи та способи, нам невідомі, адже лиш Сам Господь Бог через Церкву спасає все людство⁶⁹. Церкві слід шукати нові засоби, які б допомогли людині зростати у вірі. Одним із таких засобів є духовний провід, який у сучасному світі є

⁶⁶ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 45.

⁶⁷ Пор. Там само, 45-46.

⁶⁸ Синод Української Греко-Католицької Церкви. *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*. Львів 2012, 289.

⁶⁹ Пор. *Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха»*, 282.

одним із найефективніших засобів духовного зростання. о. Юзеф Августин вважав, що духовний провід: «дає певну допомогу в розпізнаванні внутрішніх ситуацій, завдяки чому людина може ставати самостійнішою і відповідальнішою в пошуках Бога і Його волі»⁷⁰. Він, також допомагає налагодити кращі взаємини між керівником та керованим, більше того керований може виговоритись перед іншою людиною, поділитися тим, що в нього зараз на душі, тобто чим переживає, які його болі чи труднощі з якими стикається⁷¹. Отець у своїй книжці *Духовне керівництво* каже: «як не вдасться без дзеркала побачити своє обличчя, так неможливо без допомоги іншої людини побачити своє духовне лице»⁷². Духовний провід також включає в себе, з боку керівника, діленням досвідом віри, яку він сам у своєму житті досвідчив, а саме те, що Господь Бог люблячий батько, котрий прощає, лікує, зцілює, наповняє миром, любов'ю⁷³. Духовний провід допомагає людині: «в її діалозі з Богом»⁷⁴, адже він більше: «зосереджується на пошуках Бога і Його волі в усьому досвіді людського життя»⁷⁵. Суть духовного проводу: «полягає насамперед не у створенні сердечного емоційного зв'язку, а в допомозі пенітентові вибудувати контакт із Богом»⁷⁶. Отець Даріуш Ястшомб⁷⁷ вважає, що шукаючи з боку керованого допомоги, він тим самим здійснює вибір духовно зрілої у вірі особи, котра стає для керованого найкращим товаришем на дорозі до Бога⁷⁸.

В духовному провіді людина відкриває свій внутрішній світ, відкриває те, чим живе: страхи, почуття вини, розчарування, досягнень, сподівань, очікувань, надій, адже, завдяки цьому людина починає краще розуміти, пізнавати дію Бога і Його волю у її житті⁷⁹. В духовному провіді людина

⁷⁰ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 14.

⁷¹ Пор. Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*. Kraków-Ząbki 1996, 22.

⁷² Августин Ю. *Духовне керівництво*. Київ 2015, 9.

⁷³ Пор. Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 27.

⁷⁴ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 20.

⁷⁵ Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 21.

⁷⁶ Августин Ю. *Духовне керівництво*, 11.

⁷⁷ Отець Даріуш Ястшомб 1960 р. н, доктор богослов'я, викладач богословського факультету Щецинського університету, ректор Вищої духовної семінарії в Кошаліні.

⁷⁸ Пор. Ястшомб Д. *Сповідь і духовне наставництво // Мистецтво сповіді. Порадник*. Львів 2014, 333.

⁷⁹ Пор. Августин Ю. *Нагірна проповідь синтез: Ігнатіянські реколекції. Тиждень п'ятий*, 188.

старається почути Боже Слово, адже: «керівник допомагає учневі зрозуміти і прийняти Боже натхнення у конкретній життєвій ситуації»⁸⁰. Також допомагає керованому у здійсненні найважливіших рішень, виборів, наприклад, вибір стану, професії, також сюди можна віднести щоденні та малі рішення, а також ті, які стосуються духовного життя людини⁸¹. Зі слів отця Юзефа можемо зрозуміти, що: «духовне керівництво виконує дуже важливу роль у критичних моментах: підтримує дух людини, мобілізує її, заохочує до подальших зусиль і духовних пошуків»⁸². Завдяки духовному проводу керований вчиться помічати та висловлювати свій внутрішній стан, більше вчиться об'єктивно ставитися до свого життя та його оцінювати⁸³. Отож, духовний провід ніби: «стає школою справжньої покори перед Богом і перед людиною не тільки для пенітента, а й для самого керівника»⁸⁴. Кожна людина у своєму житті несе хрест і в кожній він різний. Але буває, що людина в своєму житті «імітує хрест», а диявол чигає звідусіль та обманує, тому людині важко розпізнати, які випробування послав Господь Бог, а які є плодом власного гріха. о. Юзеф Августин стосовно того говорить, що: «духовне керівництво допомагає спочатку розпізнати та скинути з себе фальшиві хрести»⁸⁵. У хвилини випробування, страждання: «духовне керівництво захищає нас від замкнення в собі, від зростання в нас почуття кривди, бунту і внутрішньої агресії до інших»⁸⁶. Тому духовний провід є цінним засобом духовного зростання, більше того: «це великий дар Церкви не тільки для пенітентів, для яких служить священник, але також для нього самого і для всього душпастирського служіння»⁸⁷, - стверджує отець Юзеф. «Духовне наставництво є веденням особи Божими шляхами; воно навчає учня прислухатися до голосу Господа та жити згідно з Його велінням»⁸⁸.

⁸⁰ Августин Ю. *Нагірна проповідь синтез: Ігнатіянські реколекції. Тиждень п'ятий*, 190.

⁸¹ Пор. Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 66.

⁸² Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 148-149.

⁸³ Пор. Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 174.

⁸⁴ Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 150.

⁸⁵ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 41.

⁸⁶ Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 45.

⁸⁷ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 96.

⁸⁸ *Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха»*, 828.

Підбиваючи перший розділ варто зазначити, що еволюція і розвиток світу є стрімкий та нестримний. Щодня з'являється нова спокуса, кожної години – нова стежка, яка звертає з головної дороги до життя вічного. Однак закони і правда Бога залишається вічною. Зважаючи на ту кількість інформації і легкого доступу до неї, для належного виховання сучасної людини у вірі потрібно навчитися звертати увагу на деталі, адже бути любленою та вміти любити – головне покликання людини. Чи завжди відсутність алкоголю і рукоприкладства в сім'ї робить її зразковою? Чи часто, проте «механічна» сповідь робить нас достойними християнами? Чи завжди сліпе підкорення волі батьків, (які безперечно нас люблять і хочуть кращого) правильно зроблений вибір? Отець Юзеф переконаний в одному, що ми Божі діти і Він, як люблячий батько подарував нам свободу вибору. Оскільки, свобода є однією з фундаментальних цінностей людини, завдяки якій, особа реалізовує свої цілі⁸⁹. Господь не прийняв міри тотального контролю, хоча це могло було в Його владі, проте Він подав нам правильні цінності і дороговкази, при цьому не обмежуючи у свободі вибору. І ми, будучи, також батьками не зможемо постійно контролювати своїх дітей, ми лишень маємо прищепити їм правильні цінності, щоб на життєвому роздоріжжі вони могли зробити так, як підказує їм їхнє серце. А для того, щоб їх серце правильно просигналізувало – там повинен жити Ісус, якого ми поселимо, перш за все власним прикладом! Бо жодна теорія без щоденного застосування - мертва. Океан любові, море молитви, ріки терпеливості нам в цьому допоможуть. Тільки тоді у світі буде майбутнє, і тільки тоді ми не боятимемось за вибір наших дітей та свою старість.

⁸⁹ Пор. Августин Ю. *Дай мені пити: Ігнатіянські реколекції. Тиждень другий*, 127.

РОЗДІЛ 2

ДУХОВНЕ КЕРІВНИЦТВО

На сьогоднішній день багато людей прагнуть жити духовним життям, але усвідомлюють, що це дуже важко без досвідченого духовного керівника. Хоч кожен з нас розуміє і знає, що джерелом духовного життя – Ісус Христос. Однак, власноруч правильно керувати духовним життям неможливо. Читання духовних книжок буде недостатньо, аби досягти певного результату.

Отець Юзеф говорить: «щоби допомагати іншим, треба самому користуватися таким керівництвом. Тільки на основі особистого досвіду розпізнавання свого внутрішнього стану можна допомагати іншим розпізнавати їхній духовний стан»¹. Отець Адам Жак² у вступі до книги *Практика духовного керівництва*, священника Юзефа Августина стверджує, що духовний супровід – це надзвичайно велике мистецтво, оскільки вимагає від духовного керівника великої духовної прозорості, розважливості, емоційної зрілості, любови та багатого духу віри³.

2.1. ЗМІСТ ДУХОВНОГО ПРОВІДУ

Перш ніж розкрити зміст та значення духовного проводу, як одного із засобів виховання у вірі, розглянемо, що воно означає. Отож, терміни «духовне керівництво» та «духовний провід» використовують в аскетичній літературі, оскільки цими термінами окреслювали індивідуальну допомогу особі в її внутрішньому зростанні⁴.

Термін «духовне керівництво» також виразно вказує на різні ролі, які виконує «керівник» і «пенітент». «“Керівник” веде, провадить, “пенітент” – дозволяє себе вести, йде “за”»⁵. Цей термін: «також наголошує на явній потребі

¹ Августин Ю. *Духовне керівництво*, 4.

² Отець Адам Жак професор філософії.

³ Пор. Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 10.

⁴ Пор. Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 17.

⁵ Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 17.

авторитету в індивідуальній допомозі в духовних справах»⁶. Важливим є те, що джерелом цього авторитету не є тільки функція «духовного провідника», яку Церква надає конкретній людині, але й сюди відноситься духовний досвід цієї людини, більше того, його компетентність в цій царині та довіра, яку мусить заслужити у пенітентів⁷.

У книгах присвячених темі «духовного керівництва» автором котрих є о. Юзеф Августин, зауважуємо те, що для окреслення того, про що йдеться, найчастіше вживатиметься термін «духовне керівництво». Хоч також існують й інші терміни, які згадує отець, а саме: «духовний провід», «духовний супровід», «духовне батьківство». Отець Юзеф каже, що: «кожен із них відтворює частину правди. Не треба надавати абсолютної переваги лише одному термінові, варто користуватись усім мовним розмаїттям»⁸. Адже: «тільки всі терміни, разом показують суть служіння духовного керівництва»⁹, іншими словами: «відображають суть індивідуальної допомоги людині в її духовному зростанні»¹⁰. У даній праці використовуватимемо традиційні визначення: «духовний керівний», «духовне керівництво», проте, щоб краще розуміти про що мова, слід сприймати ці терміни як дійсність згаданих термінів: провід, супровід, духовне батьківство, духовне керівництво.

Однак, вони різняться все ж таки між собою. Ми звами висвітлимо і з'ясуємо кожний із цих термінів. Отож, термін «духовне керівництво» являє собою духовну допомогу, яку надають індивідуально чи колективно, особі яка у пошуку Бога¹¹. Термін «духовний супровід», акцентує на партнерстві між керівником і керованим, їх зобов'язань та особисту відповідальність¹². «Духовне батьківство»: «наголошує на «народженні» – даванні духовного життя»¹³. Цей

⁶ Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 18.

⁷ Пор. Там само, 18.

⁸ Августин Ю. *Духовне керівництво*, 4-5.

⁹ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 19.

¹⁰ Августин Ю. *Духовне керівництво*, 5.

¹¹ Пор. Misiurek J. *Kierownictwo duchowe* // Migut B. (ред.) *Encyklopedia Katolicka*. Т. 8. Lublin 2000, 1412.

¹² Пор. Misiurek J. *Kierownictwo duchowe*, 1413.

¹³ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 19.

термін також акцентує на індивідуальній духовній допомозі людині, в її прагненні жити з Богом.

Варто зазначити і про термін «пенітент», яким ми також у своїй праці часто користуватимемось. Отож, «пенітент» (з лат. *penitens*), що означає каяник, асоціюється з таїнством покаяння, проте воно має ширше значення. Священик Юзеф говорить, що між служінням, Таїнством Покаянням і духовним керівництвом існує велика відмінність, адже, метою сповіді є примирення особи з Богом. Це служіння може виконувати священник, який від імені Бога дає розрішення гріхів і стає знаком Божого милосердя для пенітента. Натомість мета духовного керівництва - індивідуальна допомога, щоб допомогти вибудувати діалог з Богом, що не вимагає священства, оскільки можуть це робити як чоловіки так і жінки, але з певним вишколом і досвідом¹⁴. Також отець подає ще одне визначення терміну «пенітент», що це є: «особа, яка користує з духовного керівництва»¹⁵.

Для кращого розуміння змісту та значення духовного керівництва, слід розглянути докладний аналіз Євангелія від Луки. Який може багато розповісти не тільки про зміст, а й ще про роль керівника, про етапи керівництва, а також мету. Важливою складовою процесу духовного керівництва є *вербалізація, слухання та зустріч*.

Аж ось того самого дня двоє з них ішли в село, на ім'я Емаус, стадій сто шістдесят від Єрусалиму, і розмовляли між собою про те, що сталося. А як вони розмовляли та сперечалися між собою, сам Ісус, наблизившись, ішов разом з ними, але очі їх заступило, щоб його не пізнали. Він їх спитався: «Що це за розмова, що ви, ідучи, ведете між собою?» Ті зупинилися, повні смутку. Озвався тоді один з них, на ім'я Клеопа, і йому каже: «Ти ж бо один, що мешкаєш у Єрусалимі, а не знаєш, що цими днями в ньому сталося?» І він спитав їх: «Що таке?» Вони ж йому сказали: «Те що сталося з Ісусом Назарянином, мужем, що був пророком, могутнім – ділом та словом перед Богом і всім народом, - та як наші первосвященики й князі видали його на засуд смертний і його розп'яли. А ми сподівались, що це він той, хто має визволити Ізраїля. До того ж усього ось третій день сьогодні, як це сталося! Деякі з наших жінок, щоправда, нас здивували: вони пішли були ранесенько до гробниці, та, не знайшовши його тіла, повернулись і сказали, що він живий. Деякі ж із наших пішли до гробниці й знайшли так, як жінки сказали; його ж вони не бачили». А він промовив до них: «О безумні й повільні серцем у вірі супроти всього, що були пророки оповіли! Хіба не треба було Христові так страждати й увійти в свою славу!» І, почавши від Мойсея та від усіх пророків, він

¹⁴ Пор. Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 20-21.

¹⁵ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 21.

вияснював їм те, що в усім Писанні стосувалося до нього. Коли вони наблизилися до села, куди йшли, Ісус удав, що хоче простувати далі. Вони ж наполягали, кажучи: «Зостанься з нами, бо вже надвечір, і день уже похилився». І він увійшов, щоб зостатись. (Лк 24, 13- 29).

Ми бачимо, як Христос приєднується до учнів, які свій шлях прокладають до Емаусу, і цікавим є те, що Ісус розпочинає розмову не з повчання, а ставить їм запитання: «Що це за розмова, що ви, ідучи, ведете між собою?» (Лк 24, 17). Ісус в цьому епізоді поводить себе як справжній педагог, а саме, Він дає висловитися учням, поділитися подіями, дає змогу їм описати свій внутрішній стан¹⁶. Тому перший етап керування говорить о. Юзеф – це **вербалізація**, під цим словом розуміється все те, чим людина живе. Вербалізація це: «про розпач і надію, про терпіння і радість, про страх і сміливість, про любов і ненависть, про бунт проти життя і згоду на нього»¹⁷. «Мета вербалізації почуттів – не тільки постачання інформації духовному керівникові. Висловлюючись, пенітент починає окреслювати, краще розуміти й розпізнавати все, чим живе»¹⁸. «Цілісний внутрішній досвід людини має вирішальний вплив на всі рішення, слова і діла. Він формує усі реакції та дії, саму людину і все, чим вона живе»¹⁹. Отець Юзеф зазначає, що: «весь досвід людини – місце дії Бога в її житті»²⁰. Відповідно учні саме так і роблять, охоче розповідають про своє життя, про надії, які були розбудженні Христом, адже Його вважали великим Пророком у ділі й у слові, також розповідають про його Хресну смерть, про те, що Він живий, але самі в це не вірять. Вербалізація свого внутрішнього стану перед Незнайомцем – перший крок звільнитися, вийти на зустріч, вивільнитися з-поміж болючих почуттів²¹. Що ж таке почуття? Відповідь на це ми знаходимо у книжці о. Юзефа Августина *Світ наших почуттів*, де він чітко про це пише: «Почуття – це певний психічний стан людини, певна внутрішня налаштованість, якими

¹⁶ Пор. Августин Ю. *Духовне керівництво*, 7-8.

¹⁷ Августин Ю. *Ми бачили Господа: Ігнатіянські реколекції. Тиждень четвертий*, 107.

¹⁸ Августин Ю. *Духовне керівництво*, 8.

¹⁹ Августин Ю. *15 хвилин щирости: Про щоденний іспит сумління*, 41.

²⁰ Augustyn J. *W drodze do Emaus*, // *Sztuka kierownictwa duchowego*. Kraków 2007, 47.

²¹ Пор. Августин Ю. *Ми бачили Господа: Ігнатіянські реколекції. Тиждень четвертий*, 107.

супроводжується кожен наш досвід у житті. Цей стан виявляє «назовні» те, що є «всередині» нас»²².

Священник Юзеф Августин говорить, що займатися духовним проводом не є легкою справою, адже вимагає надзвичайної відвертості²³. Віктор Франк²⁴ стверджує, що людям легше розповісти про свій сексуальний досвід, ніж поділитися духовною практикою. Франк вважає це логічним, бо сексуальний досвід він більше зосереджений на зовнішній сфері людини, натомість духовний – стосується внутрішнього стану, ядром якого є серце²⁵.

Отець прирівнює роль духовного керівника з роллю Івана Хрестителя щодо Ісуса Христа: «Йому треба рости, мені ж маліти»(Йо 3, 30), вказуючи на те, що пенітент у духовному керівництві повинен налагоджувати тісний зв'язок із Богом, і цей зв'язок повинен щораз зростати, набирати неабияких обертів, щоб в результаті зібрати рясні плоди. В цьому і полягає зміст духовного керівництва²⁶.

о. Юзеф вважає, що: «взяти на себе співвідповідальність за пенітента – не означає виручати його у відповідальності. Навпаки вести його до щораз більшої самостійності й відповідальності»²⁷. Отець в одній із своїх книг пише, що: «Ніхто з нас без дзеркала не може побачити своє лице, так само ніхто не може навчитися правильно відчитувати свій внутрішній стан без допомоги ближнього»²⁸. Тому дуже важливо мати в своєму житті того, хто би нас духовно провадив.

Наступним важливим елементом духовного проводу, за словами о. Юзефа – **слухання**. Після того, як учні змогли поділитися з Незнайомцем своїми почуттями, Ісус починає промовляти до них, а розпочинає з поясненням Слова Божого. «І, почавши від Мойсея та від усіх пророків, Він вияснював їм те, що в усім Писанні стосувалося до нього»(Лк 24, 27). Важливим є те, що у духовному керівництві «слухання» як зі сторони керівника, так і зі сторони учня тісно

²² Августин Ю. *Світ наших почуттів: Короткий путівник для пізнання й виховання почуттів*. Львів 2015, 12.

²³ Пор. Августин Ю. *Нагірна проповідь синтез: Ігнатіянські реколекції. Тиждень п'ятий*, 188.

²⁴ Віктор Франк (1905 – 1997рр.) Австрійський письменник, психотерапевт і філософ єврейського походження. Один із найславніших психологів 20 століття. Відомий як засновник логотерапії та екзистенційного аналізу. Його книги перекладені 32 мовами світу

²⁵ Пор. Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 107.

²⁶ Пор. Августин Ю. *Духовне керівництво*, 11.

²⁷ Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 28.

²⁸ Августин Ю. *Світ наших почуттів: Короткий путівник для пізнання й виховання почуттів*, 21.

поєднане зі слуханням Божого Слова, більше того, поєднане послухом Божому Слову²⁹. Адже, за словами о. Августина суть послуху в духовному керівництві – довіра. Учень має послух до свого духовного провідника, бо довіряє йому, а не тому, що він має владу над ним. Пенітента спасає не те, що керівник йому доручив чи наказав виконати, а перш за все відкривання на Бога, і велика довіра Богові³⁰. «Послух виражається передовсім в умінні слухати і правильно розуміти почуте»³¹ - каже отець. Важливою рисою справжнього слухання є безкорисливість тому, що: «вона є знаком правдивої любові. Безкорисливість приводить до того, що слухач зосереджується не стільки на змістові слів, скільки на особі того, хто говорить»³². До слухання Слова Божого є зобов'язана не тільки та особа, яка користується з духовного супроводу, а й сам керівник³³. Отож, повернімось до епізоду з учнями. Бачимо, що учні, які крокують дорогою до Емауса, виявляють послух Незнайомцеві, але не з тої причини, що він має над ними певну ієрархічну владу, а тому, що йому вдалось розпалити їхні серця: «Чи не палало наше серце в нас у грудях, коли Він промовляв до нас у дорозі та вияснявав нам Писання?»(Лк 24,32). У їхніх серцях не було ніяких сумнівів, щоб не слухати Незнайомця. Ісус Христос пробудив в учнів довіру, відкрив те, що було спочатку закрите³⁴.

Дуже вдало підкреслює о. Августин, що послух можливий у духовному провіді тоді, коли особа відкрита на Слухання Божого Слова. Також значною мірою це залежатиме і від духовних прагнень, емоційної зрілості людини, адже вони є важливими складовими на дорозі духовного зростання. Замкнута у собі людина, буде з недовірою ставитись до інших, її духовні прагнення та потреби будуть приглушені. Тому людині важко буде «слухати» і розуміти духовного керівника, і тим самим не скористає з його допомоги³⁵.

²⁹ Пор. Августин Ю. *Духовне керівництво*, 12.

³⁰ Пор. Августин Ю. *Нагірна проповідь синтез: Ігнатіянські реколекції. Тиждень п'ятий*, 190.

³¹ Августин Ю. *Духовне керівництво*, 15.

³² Августин Ю. *Ми бачили Господа: Ігнатіянські реколекції. Тиждень четвертий*, 196.

³³ Augustyn J. W *drodze do Emaus, // Sztuka kierownictwa duchowego*, 51.

³⁴ Пор. Августин Ю. *Нагірна проповідь синтез: Ігнатіянські реколекції. Тиждень п'ятий*, 190.

³⁵ Пор. Августин Ю. *Духовне керівництво*, 16.

Справжній духовний провід, як говорить отець: «вимагає від пенітента піддати себе сумнівам, що породять готовність «почути» та прийняти правду, яку йому хоче показати на основі Божого Слова духовний керівник»³⁶. Важку правду не так легко прийняти, якщо це стосується твого духовного стану. Учням, які рушили до Емаусу з правдою було важко змиритися: «О безумні й повільні серцем у вірі супроти всього, що були пророки оповіли! Хіба не треба було Христові так страждати й увійти в свою славу?»(Лк 24, 25-26). о. Юзеф переконаний, що: «Учень прийме правду з уст керівника тоді, коли досвідчить його доброзичливість і буде йому довіряти»³⁷, адже: «прийняти тяжку правду про свій духовний стан з уст керівника можна лише тоді, коли обоє (керований і керівник) діють на ґрунті віри»³⁸.

Третім елементом духовного проводу про який пише у своїй книжці *Духовне керівництво* священник Юзеф Августин, є **зустріч**. Учні, які йшли дорогою до Емаусу діляться своїм внутрішнім станом та виговорюються перед Незнайомцем, який уважно їх вислуховує, а також пояснює їм Боже Слово, що переростає в особистісну зустріч. Як вважає, о. Юзеф, та зустріч спочатку була в суто людській площині, тобто учням було добре в товаристві Незнайомця, навіть просили Його залишитися³⁹. У духовному провіді дуже важливою є особистісна зустріч між керівником і керованим. Оскільки: «База для такої зустрічі – це передовсім взаємне прийняття, відкритість, доброзичливість і довіра, яка спирається на віру в дію Святого Духа в цих стосунках»⁴⁰. Пробудження довіри, за словами отця: «початкова якість доброго духовного керівника»⁴¹. Він навіть з певністю говорить, що: «пробудження довіри в інших – своєрідний природній дар, благодать, але також наслідок внутрішньої прозорості, відкритості до людей, повного прийняття себе й інших. Усе це народжується зі справжньої відкритості до Господа Бога»⁴². Оскільки, людина, яка хоче користатися з

³⁶ Августин Ю. *Духовне керівництво*, 16.

³⁷ Августин Ю. *Нагірна проповідь синтез: Ігнатіянські реколекції. Тиждень п'ятий*, 191.

³⁸ Августин Ю. *Духовне керівництво*, 17.

³⁹ Пор. Августин Ю. *Нагірна проповідь синтез: Ігнатіянські реколекції. Тиждень п'ятий*, 191.

⁴⁰ Августин Ю. *Духовне керівництво*, 17-18.

⁴¹ Августин Ю. *Нагірна проповідь синтез: Ігнатіянські реколекції. Тиждень п'ятий*, 191.

⁴² Августин Ю. *Духовне керівництво*, 18.

духовного керівництва, повинна подолати страх та недовіру в собі. Отець Августин наводить приклад сім'ї і каже, що якщо людина виростала у сім'ї де панувала недовіра між її членами, то в таких умовах, в подальшому житті цій людині буде важче довіритися іншій людині. Аби відкритися духовному керівникові в цьому випадку, потрібно прикласти неабиякі внутрішні зусилля збоку керованого⁴³. «Справжня зустріч духовного керівника й пенітента може відбутися лише на ґрунті свободи»⁴⁴ - стверджує о. Августин, додаючи, що свобода тісно пов'язана з покорою, також вона робить нас вільними та відкритими⁴⁵. «Духовний керівник завдяки покорі відкривається на все те, що говорить учень і ким він є. А той, своєю чергою, відкривається на особу керівника і його слова»⁴⁶. Також слід пам'ятати, що: «зустріч духовного керівника з пенітентом – це заклик до навернення їх обох, а не тільки пенітента»⁴⁷. «Духовний керівник супроводжує свого учня як товариш, старший брат і батько. Йде за ним крок за кроком, уважно слухає його, свідчить, підтримує в духовній боротьбі»⁴⁸. Він, також усвідомлює те, що пенітент сам має відкрити деякі істини про себе, про Бога, а не подати їх вже готовими⁴⁹. «Коли учень стає більш самостійним, духовний керівник відходить у тінь. Його втручання стає щораз слабшим і рідшим – на взірець Ісуса, який удав, що хоче простувати далі»⁵⁰.

Отож, з вище наведеного можна підсумувати, що суттю та змістом духовного керівництва є: «не зовнішнє «керування» духовним життям людини, а індивідуальне супроводження у розвитку його особистого зв'язку з Богом»⁵¹, важливими складовими якого є *вербалізація, слухання та зустріч*.

⁴³ Пор. Августин Ю. *Нагірна проповідь синтез: Ігнатіянські реколекції. Тиждень п'ятий*, 192.

⁴⁴ Августин Ю. *Духовне керівництво*, 20.

⁴⁵ Пор. Августин Ю. *Нагірна проповідь синтез: Ігнатіянські реколекції. Тиждень п'ятий*, 193.

⁴⁶ Там само, 193.

⁴⁷ Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 118.

⁴⁸ Августин Ю. *Нагірна проповідь синтез: Ігнатіянські реколекції. Тиждень п'ятий*, 193.

⁴⁹ Пор. Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 158.

⁵⁰ Августин Ю. *Нагірна проповідь синтез: Ігнатіянські реколекції. Тиждень п'ятий*, 193.

⁵¹ Там само, 216.

2.2. ОСОБА ДУХОВНОГО ПРОВІДНИКА

А) кожен християнин;

Духовне керівництво, як зазначає автор, є надзвичайно великим даром не тільки для особи, яку провадять, а також і для керівника⁵². Ришард Махнік⁵³ пише, що: «Духовний керівник має справу з конкретною особою, а його роллю є привести до самопізнання і сприйняття себе, допомогти вирішити проблеми, віднайти волю Божу, конкретну, тут і зараз, для конкретної особи»⁵⁴. Ціль такого проводу, за словами отця, є безпосередньою допомогою особі в розмові з Господом Богом⁵⁵.

Отець Августин говорить, що займатися духовним проводом може не тільки священник, а також запрошений до цього служіння кожний християнин у широкому розумінні цього слова, яке пов'язане з наданням взаємної духовної допомоги⁵⁶. Для кращого розуміння, отець чітко наголошує на тому, що миряни не можуть виконувати безпосередньо це служіння, більше того пропонувати його іншим⁵⁷. Миряни можуть виконувати це служіння тільки у межах Церковної спільноти, яка готує їх до цього служіння з одної сторони, а з другої сторони дивиться, щоб це служіння здійснювалося у компетентний спосіб і приносило духовні рясні плоди пенітентові⁵⁸.

Думку о. Юзефа також продовжує отець Даріуш Ястшоб кажучи, що особа шукаючи певної поради, допомоги в духовному керівництві, потребує такої людини, яка стане товаришем на шляху пізнання Бога. Ним може бути не тільки священник, а будь яка людина⁵⁹. Насамперед, продовжує Даріуш, вона повинна виконувати це служіння: «обдарована особливою харизмою розпізнавання духів, співчуттям, діагностуванням, порадицтвом тощо»⁶⁰. Якщо людина буде наділена

⁵² Пор. Augustyn J. – Dyrek K. *Pasterz według serca Jezusa*. Warszawa 1996, 67.

⁵³ Ришард Махнік (1940 р.н.), фахівець з богослов'я духовності, реколектант, колишній магістр новіціату та директор Видавництва WAM, багатолітній співпрацівник «Posłańca Serca Jezusowego».

⁵⁴ Machnik R. *Z historii kierownictwa duchowego // Sztuka kierownictwa duchowego*. Kraków 2007, 129.

⁵⁵ Пор. Augustyn J. – Dyrek K. *Pasterz według serca Jezusa*, 67.

⁵⁶ Пор. Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 68.

⁵⁷ Пор. Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 73.

⁵⁸ Пор. Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 69.

⁵⁹ Пор. Ястшомб Д. *Сповідь і духовне наставництво*, 333-334.

⁶⁰ Там само, 334.

вище згаданими вміннями, то ця людина може стати духовним керівником, стверджує він⁶¹. Отець Юзеф наголошує, щоб стати керівником духовним, перш за все, потрібно мати особистий досвід керівництва, а також велике внутрішнє прагнення, яке дане від Бога⁶². Адже, метою життя кожного християнина є те, що: «людина покликана відображати Бога у своєму християнському житті, таїнственно являти життя Пресвятої Тройці й так зростати від образу до подоби Божої»⁶³. Священник говорить, що духовний керівник, який провадить інших до Бога, він більше досвідчує потребу поглиблювати свій зв'язок з Господом. Лише особистий досвід керівника з Богом, дає йому право розпізнавати внутрішній досвід інших⁶⁴. Ансельм Грюн⁶⁵ каже, що: «шлях до Бога провадить через зустріч зі самим собою, через сходження до світу дійсності»⁶⁶. Духовний керівник ніколи не діє тільки у власному імені, він діє в імені Церкви, відповідно Святий Дух, який діє в Церкві, просвічує і керівника, і пенітента»⁶⁷. Тому: «Церква дає керівникові місію, у межах якої він виконує своє завдання»⁶⁸.

Б) Священник

Духовне керівництво також пов'язане зі священством, адже за словами о. Юзефа: «Священство дає людині не тільки право, а й особливу силу вести людей до Бога»⁶⁹. Найглибше та найвище розуміння гідності священника міститься у таких словах: «Священник – це другий Христос»⁷⁰.

«Священники встановлені для того, щоб продовжувати діло спасіння. Священник із Христом співпрацює в ділі спасіння й докінчує відкуплення людей.

⁶¹ Пор. Ястшомб Д. *Сповідь і духовне наставництво*, 334.

⁶² Пор. Augustyn J. – Dyrek K. *Pasterz wedlug serca Jezusa*, 144.

⁶³ *Катехизм УГКЦ Христос – наша Пасха*, 726.

⁶⁴ Пор. Augustyn J. – Dyrek K. *Pasterz wedlug serca Jezusa*, 68.

⁶⁵ Ансельм Грюн (1945р) католицький священник, монах-бенедиктинець, автор понад трьох сотень книг, що перекладені 32-ма мовами світу.

⁶⁶ Грюн А. *Небо починається в тобі: Мудрість Отців пустелі для сьогоднішнього*. Львів 2012, 20.

⁶⁷ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 73.

⁶⁸ Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 69.

⁶⁹ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 73.

⁷⁰ ІРЕНЕЙ НАЗАРКО. *Царське священство*. Рим 1969, 14.

Освячує людей молитвою, тайнами й жертвою»⁷¹. «Церква є місцем зростання людини у святості, дарованій благодаттю Святого Духа. Святий Дух веде людей дорогою святості, даруючи у святих Таїнствах Церкви благодать покаяння та обожествлення»⁷². Церква здійснює своє служіння завдяки єпископам, священникам, дияконам, монашим згромадженям та мирянам, які працюють в ділі спасіння людського роду⁷³.

Духовне керівництво є одним із важливих методів душпастирства, завдяки якому священник може допомагати своїм парафіянам, а саме впроваджувати їх в глибоке духовне життя⁷⁴. Церква дбає та заохочує, як про кандидатів до священства так і про самих священнослужителів, не тільки практикувати, а й самим користуватися духовним керівництвом⁷⁵.

Конгрегація у справах духовенства видала *Довідник для служіння і життя священників*, який ухвалив Святіший Отець Папа Венедикт XVI 14 січня 2013 року, у якому чітко написано про: «великодушне та активне ставлення пресвітерів до цієї практики також створює поважну можливість для розпізнавання та підтримки покликаних до священства та інших форм богопосвяченого життя»⁷⁶. Апостол Петро каже: «Служіть один одному, кожен тим даром, що його прийняв, як добрі домоуправителі різноманітної Божої благодаті» (1 Пт 4,10). В цьому уривку йдеться насамперед про те, щоб священники з великою любов'ю до інших, служили тим даром, яким їх обдарував Бог, адже: «Життя священників – це корінь з якого народ, що є галуззям, отримує поживу»⁷⁷.

У парафіяльному житті духовне наставництво здійснюється здебільшого, хоч і не виключно, у святій Сповіді»⁷⁸. Тайна сповіді, говорить автор: «особливе

⁷¹ Олійник Т. *Дорога спасіння*. Жовква 1992, 38.

⁷² *Катехизм УГКЦ Христос – наша Пасха*, 289.

⁷³ Там само, 294.

⁷⁴ Пор. Augustyn J. Kaplan a kierownictwo duchowe // *Sztuka kierownictwa duchowego*. Kraków 2007, 483.

⁷⁵ Пор. Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 70.

⁷⁶ Пор. Патріарша комісія у справах духовенства. *Довідник для служіння і життя священників // По чину Мелхіседека*. Львів 2018, 268.

⁷⁷ Св. Альфонс Лігуорі. *Велич та обов'язки священника*. Львів 2003, 87.

⁷⁸ *Катехизм УГКЦ Христос – наша Пасха*, 830.

місце, в якому священник може «керувати душами»⁷⁹, але потрібно розуміти священнику: «щоби поєднувати сповідь із духовним керівництвом, священник мусить бути запрошений до цього»⁸⁰. В отця Юзефа постає питання: чи вартує поєднувати сповідь і духовне керівництво? Він вбачає три варіанти цього вирішення. Перший варіант, коли пенітент сам просить про це, беручи до уваги те, що багато людей звертаються з проханням, щоб висповідатися, а потім ще поговорити зі священником. Другий варіант стосується того, що не бажано поєднувати сповідь і духовний провід, якщо особа категорично відмовляється в допомозі. Третій варіант каже, що трапляються такі ситуації в яких потрібно чітко зрозуміти і вирішити чи потрібно в таких випадках поєднувати ці два служіння. В першу чергу, потрібно враховувати бажання і прохання людини, і перш за все її інтереси. В кращому випадку можна самому запитати цю людину, що вона очікує від священника: уділення Тайни сповіді, чи духовного проводу⁸¹. «Якщо сповідник відчуває велику відкритість пенітента під час сповіді й водночас зауважує у способі визнання гріхів намагання розпізнавати внутрішні духовні стани, то може делікатно підводити пенітента до важливих проблем, які помічає»⁸². «Пастир повинен мати багато мудрості і проникливості, щоби зусібіч пізнати стан душі»⁸³. Духовному керівнику не варто звертати увагу на довгий перелік проблем, гріхів, сказаних пенітентом, а варто лиш в кінці підвести підсумок і зупинитися на більш важливих вчинках, ділах⁸⁴. Папа Іван Павло II у своєму *Післясинодальному Апостольському повчанні «Pastores dabo vobis»*, відводить темі духовного проводу важливе місце кажучи

Дітям, підліткам і молодим особам необхідно запропонувати відкрити й оцінити дар духовного супроводу, шукати його і переживати на собі, з вірою вимагати його у своїх вихователів у вірі. Священники, зі свого боку, мають першими присвятити час і сили цій справі виховання й особистої духовної допомоги. Вони ніколи не жалітимуть, що занедбали чи відклали багато інших справ – теж добрих і корисних – заради того, щоб

⁷⁹ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 74.

⁸⁰ Там само, 74.

⁸¹ Пор. Августин И. *О Нанесенных обидях, прощении и исповеди*. Київ 2011, 199-200.

⁸² Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 75.

⁸³ Йоан Золотоустий. *Про священство* 2, 4 (Джерела християнського Сходу 7). Львів 2015, 80.

⁸⁴ Пор. Августин И. *О Нанесенных обидях, прощении и исповеди*, 201.

зберегти вірність своєму служінню співпрацівників Святого Духа, які мають просвіщати та супроводжувати покликаних⁸⁵.

В ККСЦ написано, щоб вчителі в семінаріях, чи це *духівники* чи *настоятелі* повинні плекати, вести духовний провід для своїх питомців, які готуються стати священиками. Перш за все, вони повинні виховувати їх у спілкуванні з Христом, щоб вони в усьому шукали Бога, черпали Божу силу у роздумах над Словом Божим, і тим самим уподібнюючи своє життя, на зразок життя Христового, зміцнювалися у вірі, надії та любові, жили згідно Євангелієм, брали активну участь у Божественній Літургії, і щоб це стало для них джерелом їхнього священичого життя. А також цінували духовний провід, звикли робити для себе іспит сумління та часто приступали до святої сповіді. Виявляли набожність до Пресвятої Богородиці, яка є Матір'ю Христа та допомагали розвивати і плекати Божі чесноти такі як: чистота, мужність, любов до братів, покора⁸⁶. Також важливо не забувати, що: «Разом з проповіддю Слова Божого і благодатним освяченням людини у Святих Таїнствах, духовне наставництво є одним із важливих видів служіння Церкви в справі нашого спасіння»⁸⁷.

В) Духовний отець

Термін «духовний отець» о. Юзеф пояснює, як не титул для священиків, яких поставили для служіння чи це в монастирях, чи в семінаріях, а як батьківство, про яке говорить апостол Павло: «Бо хоч би ви мали тисячі учителів у Христі, та батьків не багато; бо я вас породив через Євангелію в Христі Ісусі»(1 Кор 4, 15)⁸⁸. «Духовний отець – це той, хто через міць Святого Духа народжує людей для Бога»⁸⁹.

⁸⁵ ІВАН ПАВЛО ІІ. Післясинодальне апостольське повчання *Pastores dabo vobis* // *По чину Мелхиседека*. Львів 2018, 80.

⁸⁶ Див. КОДЕКС КАНОНІВ СХІДНИХ ЦЕРКОВ. Львів 1995, Кан. 346, § 2, п. 1-7.

⁸⁷ *Катехизм УГКЦ Христос – наша Пасха*, 826.

⁸⁸ Пор. Августин Ю. *Духовне керівництво*, 28.

⁸⁹ Рупнік М. І. *Духовне життя*. Рим 1995, 90.

За словами о. Августина: «Істота духовного батьківства-материнства – народження, давання духовного життя»⁹⁰, а це у свою чергу: «дається не через повчання, оцінювання, аналізування, а через створення глибокого молитовного зв'язку духовного отця з сином»⁹¹. «У духовному батьківстві духовний отець є «новим Христом», котрий у всьому має бути подібний до Єдинородного Сина. Отець впроваджує учня до життя у Христі, і тільки в такий спосіб учень бере участь у Христовому усиновленні»⁹².

Духовний отець, насамперед, людина, яка вміє розпізнавати і є: «вмілим творцем зустрічі між людиною та Богом, оскільки він добре знає поведінку як одного, так і Іншого при їх наближенні один до одного»⁹³. У Катехизмі Української Греко-католицької Церкви «Христос наша Пасха» написано, що основною метою духовного батьківства-материнства є: «сприяння вдосконаленню особи, щоб вона досягнула святості, до якої кличе її Бог. Зрештою, це спільна мета як учня, так і наставника»⁹⁴. «Бог Отець – єдиний духовний Отець у повному розумінні того слова, Він – їх єдиний правдивий вихователь і учитель»⁹⁵. Марко Рупнік⁹⁶ говорить, що духовний отець - особа, яка супроводжує інших до Бога. Наводить приклад з історії про покликання Самуїла на пророка, де Він почув, що хтось кличе його, і не розуміючи хто це, біжить і розповідає про це батьку. Вже коли на третій раз покликав Самуїла, то він прибіг до духовного отця, який нагадує Самуїлу про істинного Отця. Це є суттю батьківства. Батько виконав свою місію, допоміг сину пізнати та прийняти поклик Господній, який об'явився через стосунки⁹⁷. «За порадою духовного отця, духовне чадо робить життєвий вибір у світлі Божого покликання, визнаючи згідно з цим своє життєве служіння, та відкриває і втілює «задум Божий» у

⁹⁰ Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 74.

⁹¹ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 77.

⁹² Венедикт, ієромонах. *Настоятель як духовний отець: Дослідження у світлі творів і навчання преп. Теодора Студита (759-826)*. Львів 2009, 84.

⁹³ Рупнік М.І. *Духовне життя*, 92.

⁹⁴ *Катехизм УГКЦ Христос – наша Пасха*, 829.

⁹⁵ Венедикт, ієромонах. *Настоятель як духовний отець*, 72.

⁹⁶ Марко Іван Рупнік - єзуїт, відомий сучасний богослов та митець. Він директор Центру «Алетті» при Папському Східному Інституті, викладач Папського Григоріанського університету і Папського Літургійного інституту, член Папської ради у справах культури. Народився 1954 року в Задлогу, Словенія.

⁹⁷ Пор. Рупнік М. І. *Духовне життя*, 94.

щоденному житті»⁹⁸. Важливо пам'ятати, що: «Чим більше ми навчимося бачити очима Отця, який любить, тим більше ми будемо духовними отцями самим собі і іншим»⁹⁹.

2.3. РОЗПІЗНАВАННЯ В ДУХОВНОМУ КЕРІВНИЦТВІ

«Духовне розпізнавання – одне з основних завдань духовного керівника»¹⁰⁰ - говорить отець Августин. «Духовний керівник повинен бути знавцем душі, мати харизматичний дар розпізнавання і пізнання серця»¹⁰¹. Керівник насамперед, повинен спочатку розпізнати стан-бажання пенітента, і побачити чи готовий він практикувати та жити духовним життям¹⁰². Отець Юзеф Августин вважає, що: «духовний керівник супроводжує пенітента в духовному розпізнаванні й у прийнятті важливих життєвих виборів»¹⁰³. У праці *Близькість і свобода*, ділиться своїм досвідом служіння, як реколектанта, говорить, що він часто спілкувався з людьми, які після свячення, чи складення обітів, чи одруження, переживали знеохочення, і навіть депресії. У них виникали сумніви щодо правильного вибору, стану життя, почувалися виснаженими. Зробивши духовне розпізнавання усіх цих життєвих ситуацій, отець побачив брак відкритості та брак зусиль, які б допомогли прийняти те чи інше важливе рішення у їхньому житті. Також побачив брак свідомого, зрілого та добровільного рішення¹⁰⁴.

Прозяючи духовного керівництва людина прагне пізнати волю Бога: «щоби могли – через процес духовного розпізнавання – відрізнити її від дії власних непорядкованих потреб і прагнень, які може використати злий дух»¹⁰⁵. Для Святого Ігнатія Лойоли *розпізнавати*: «означає ретельно розглядати, щоби пізнати та розділити; інакше кажучи, ідентифікувати та відокремити добрих

⁹⁸ Катехизм УГКЦ Христос – наша Пасха, 829.

⁹⁹ Рупнік М. І. *Духовне життя*, 100.

¹⁰⁰ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 31.

¹⁰¹ Machnik R. *Z historii kierownictwa duchowego*, 4.

¹⁰² Пор. Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 33.

¹⁰³ Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 61.

¹⁰⁴ Пор. Августин Ю. *Близькість і свобода: Зустріч з Ісусом*, 208.

¹⁰⁵ Пор. Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 31.

духів від поганих»¹⁰⁶. Автор говорить, що: «на кожного з нас впливає світ добрих і злих духів, світ людських потреб, думок і почуттів, уся історія життя, пережиті образи, скоєні гріхи, слабкості»¹⁰⁷. Дуже часто в людині відбувається «духовна боротьба» між добрим і злим духами. Хоча людина з одної сторони підпадає різним спокусам, але з іншої сторони в житті її супроводжує та керує також добрий дух. Людині самій важко розпізнати дії злого духа, від дій доброго духа, бо спокусник вміє добре маскуватися та видавати себе за ангела¹⁰⁸. Апостол Іван кожному з нас дає застереження і каже: «Не кожному духові вірте, а випробовуйте духів, чи вони від Бога, - багато бо лжепророків прийшло на світ»(1 Ів 4, 1). За словами о. Августина в цьому уривку йдеться про те, щоб людина досліджувала себе, свої бажання, і таким чином розпізнавала чи ці духи від Бога, чи від нас самих, чи від злого¹⁰⁹. «Із розрізненням духовних сил, які впливають на людину, поєднується необхідність помічати їх, розпізнавати, об'єктивно оцінювати, приймати рішення і діяти під впливом тільки однієї з них»¹¹⁰ - каже священник.

Марко Рупнік у своїй книжці *Духовне життя* пише: «Справжнє духовне життя досягає зрілості через мистецтво розпізнавання»¹¹¹. А також він ділиться своїм досвідом

Я сам переконався, яка крихкість, яка психічна кволість, скільки відхилень можуть стати на перешкоді людям, особливо молодим, які стають на шлях духовного життя. Через одностороннє розуміння Святого Письма, або догматизування якогось відчуття, або сприйняття як голосу Бога першої думки, що промайне в голові, можна потрапити в пастку численних фундаменталізмів, інтегралізмів, фанатизмів. Все це і багато іншого може трапитись, якщо людина не завдає собі серйозного труду для розпізнавання подій, зустрічей, прочитаного, якщо людина не навчиться розрізняти думки і почуття, які ведуть до Христа, від тих, які віддаляють від Нього¹¹².

Метою духовного розпізнавання за словами о. Юзефа є: «розпізнати в кожній ситуації та виконувати Божу волю, незалежно від внутрішнього стану

¹⁰⁶ Лойола І. *Духовні вправи*. Львів 2006, 196.

¹⁰⁷ Августин Ю. *Близькість і свобода: Зустріч з Ісусом*, 208.

¹⁰⁸ Пор. Августин Ю. *Духовне розпізнавання*. Київ 2015, 19.

¹⁰⁹ Пор. Августин Ю. *Духовне розпізнавання*, 20.

¹¹⁰ Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 32.

¹¹¹ Рупнік М. І. *Духовне життя*, 75.

¹¹² Там само, 75.

людини й зовнішніх умов»¹¹³. В своїх вправах, які подає, і темою яких є «розпізнавання духів», святий Ігнатій Лойола стверджує, що вони: «допомагають відчувати і розуміти, принаймі до певної міри, різні порухи, викликані в душі: добрі, щоб їх прийняти, і погані, щоб їх відкинути»¹¹⁴. За словами Марека Соколовського¹¹⁵: «основною ціллю духовного супроводу і розпізнавання є власне допомога в розпізнаванні тих сил таким чином, щоб людина, відповідаючи на ласку Божу, змогла визволити себе від різного роду поневолень»¹¹⁶. Святий Ігнатій, в одному із своїх листів, говорить

Часто трапляється, що Бог діє на нашу душу, заохочуючи її та спонукаючи до виконання якихось дій. Говорить у глибині душі без слів, притягуючи її всю до своєї Божої любові так, що не можемо противитися цій Божій дії... Але тут ми можемо часто помилятися. Бо після отримання такої втіхи чи натхнення душа залишається у стані радісного піднесення. Тоді ворог наближається під поштовхом радості та світлих кольорів, щоб підкинути від себе щось до того, що ми отримали від Бога, щоби нести в душу цілковитий хаос і неспокій. Іншим разом він намагається ослабити Божу дію, підставляючи труднощі й перешкоди, аби тільки ми не виконали повністю того, що нам було вказано. І тут необхідна більше пильність, ніж в інших випадках¹¹⁷.

Духовний супровід, за словами о. Юзефа, дає людині можливість розпізнати її сильні та слабкі сторони, допомагає: «нам внутрішньо впевнитись, що нами керують не якісь невпорядковані, несвідомі внутрішні мотиви, а благодать, яку дає Бог в Ісусі Христі»¹¹⁸. о. Августин у своїй книжці *Практика духовного керівництва*, ділиться своїм методом духовного розпізнавання, який складається з чотирьох етапів.

Перший етап – збирання інформації. Пенітент особисто повинен подивитися на ту чи іншу справу з різних сторін, і намагатися зібрати якнайбільше цінної інформації, яка б могла посприяти доброму розпізнаванню. На цьому етапі важливу роль відіграє духовний керівник, який сприяє кращому розпізнаванню. Завдяки вербалізації, духовний керівник скеровує людину

¹¹³ Августин Ю. *Духовне розпізнавання*, 20.

¹¹⁴ Там само, 22.

¹¹⁵ Марек Соколовський ТІ (1952 р. н.), проф., док. габ. богослов'я, викладач Папського Богословського факультету - Collegium Bobolanum у Варшаві, керівник кафедри Богослов'я Духовності. Публікації: *Przez rok z Biblią; Cieniste drogi ciszy; Teologia drogi zjednoczenia z Chrystusem*.

¹¹⁶ Sokolowski M. *Jezuicka praktyka kierownictwa duchowego na przykladzie Klaudiusza La Colombiere'a // Sztuka kierownictwa duchowego*. Kraków 2007, 203.

¹¹⁷ Августин Ю. *Духовне розпізнавання*, 6-7.

¹¹⁸ Там само, 56.

відкривати та дізнаватися про особу якомога більше інформації, яку інколи сам пенітент неспроможний дізнатись¹¹⁹. «Кожна важлива інформація, яку пенітент подає про себе і вся його поведінка, яку бачить духовний керівник, повинні розпізнаватися «інтегрально», з усім його життям»¹²⁰.

Другий етап - молитва і рефлексія. При рефлексії об'єктом пізнання може бути сам спосіб пізнання, думка чи вчинок. У розпізнаванні береться до уваги не тільки саме рішення, а насамперед мотиви, які до нього ведуть. На цьому етапі духовного розпізнавання, людина старається зібрати всі докази «за» і «проти», і поглянути, що ж переважає. Цьому розпізнаванню допомагає молитва, яка прояснює нам те, що спочатку ми не розуміли. Духовний керівник має дати пенітенту право власного вибору, ніяким чином не схилиючи його на ту чи іншу сторону. Оскільки його власне рішення є критерієм його покликання¹²¹.

Третій етап – розпізнавання внутрішніх порухів. Духовні керівники несуть велику відповідальності за своїх пенітентів, і зобов'язані пролити світло на чистоту їхніх намірів, мотивів. Навіть якщо для цього потребується підключити всю свою авторитетність¹²².

Четвертий етап – прийняття рішення і підтвердження вибору. Прийняття рішення і підтвердження вибору є відправним пунктом нашого шляху. Мудрий духівник, який провів достатньо багато часу зі своїм підопічним, знає його добре, відчуває чи правильний вибір зроблений пенітентом. Не помиляється лиш той, хто не приймає жодних рішень. Тому кожен помилку слід сприймати як певну користь і досвід¹²³.

Аналізуючи та підсумовуючи другий розділ слід зазначити, що духовний супровід - це високе мистецтво, яке вимагає неабиякої зрілості, прозорості, любові, мужності, сміливості, ревності у вірі як від того хто веде, так і від того, кого ведуть. Керівник має прикладати великих зусиль, аби пізнати шлях з Божою

¹¹⁹ Пор. Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 66-67.

¹²⁰ Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 132.

¹²¹ Пор. Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 67-68.

¹²² Пор. Там само, 68-69.

¹²³ Пор. Там само, 70-71.

поміччю. Тільки через призму власного досвіду та безперервних ревних молитов він зуміє освітити вірний шлях до Господа пенітенту.

Провідник має володіти високими комунікативними навичками, бо дуже часто, через попередній негативний чи болючий досвід, людям важко ділитися думками, тим паче проблемами. Постійні сумніви та страх осуду сковує їхні рухи. Духовний керівник, найперше, має стати вірним другом, якому хочеться оголити душу, і через правильний приклад і авторитетність прибідати за порадою та прислухатись до порад. Звичайно, зберігаючи субординацію, не переходячи на особистості, притримуватись тієї тонкої грані сповненої поваги та розсудливості.

Духовний керівник – це компас, що дозволить нам швидше віднайти правильних шлях, тут на землі, що проведе до неба. Вербалізація, слухання, зустріч є основними складовими духовного керівництва. Духовний супровід не зовнішнє керування життям людини, а допомога у встановленні унікального особистого зв'язку з Господом. Духовний отець є вмілим творцем зустрічі між людиною і Богом, який старається допомогти розпізнати в кожній ситуації та виконувати Божу волю, незалежно від внутрішнього стану людини й зовнішніх умов.

РОЗДІЛ 3

ДУХОВНЕ КЕРІВНИЦТВО, ЯК ШЛЯХ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-ЗРІЛОЇ ОСОБИСТОСТІ

Кожна людина прагне жити духовним життям, наслідувати Христа, але часто забуває, що це вимагає неабияких зусиль та праці, якщо хоче досягнути Царства Небесне. Одних лиш перечитаних духовних книжок, відмовляння різного роду молитов, аскетичних практик, постів, слухання Божественної Літургії, сповіді, всього цього ще замало. Для людини не достатньо наслідувати Ісуса Христа лиш зовнішньо. Ми знаємо, що Христос часто виявляв та осуджував зовнішню побожність фарисеїв кажучи: «Горе вам, книжники й фарисеї, лицеміри, що схожі на гроби побілені, які зверху гарними здаються, а всередині повні кісток мертвих і всякої нечисти»(Мт 23, 27). Нам потрібно пам'ятати слова Ісуса: «Кажу бо вам, що коли ви своєю праведністю не перевищите книжників та фарисеїв, не ввійдете в Царство Небесне»(Мт 5, 20).

Процес духовне життя вимагає від людини проходження певних етапів. Людина, яка бажає жити з Христом, бажає посвятити своє життя Богу, повинна відкрити правду про Бога, а щоб це зробити в повні, вона має заглянути у своє серце та пізнати свій внутрішній світ, аби потім чітко сказати в своєму житті, що: «Ісус Христос – це єдина дорога, якою можна дійти до Отця Небесного, єдина форма нашої святості в актуальному плані Божого Провидіння»¹.

Творчість о. Юзефа просякнута думками св. Ігнатія Лойоли, тобто він пропагує і базується у своїх напрацюваннях духовністю Лойоли.

Отець Юзеф Августин говорить про три етапи - очищення, просвітлення та з'єднання з Христом. Які є невід'ємною частиною у формуванні духовно-зрілої особистості. Ми з вами розглянемо кожний із цих етапів і, що вони собою являють.

¹ Мудрий С. *Духовні бесіди*. Жовква 2011, 54.

3.1. ДУХОВНЕ ОЧИЩЕННЯ

Духовне керівництво, як вже зазначалося, більше акцентує увагу на побудові, щоб допомогти людині налагодити тісніший зв'язок з Богом. Воно, також, спрямоване на те: «щоб людина сама відчула відповідальність за свою ситуацію і навчилася керувати своїм емоційним станом»². Отець Юзеф Августин говорить, що емоційна незрілість перш за все проявляється в моральній поведінці, а саме у гріхах³. Тому на етапі очищення людина намагається: «Укласти перелік своїх гріхів. Треба пригадати собі всі гріхи, скоєні впродовж цілого життя, переглядаючи їх рік за роком або період за періодом»⁴. «Пізнання свого гріха – введення нас Святим Духом у безмежний простір, який відділяє святість від гріха, любов від ненависти, красу від потворности, життя від смерті»⁵. Отець каже, що через свої вчинені гріхи людина не намагається визнати їх, більше того, не намагається збудити до них огиду і перепросити у Бога. Кожен, хто практикує провадити духовний спосіб життя, то він розпочинається з очищення, тобто визнання себе грішником, який потребує Божого милосердя⁶. Важливим є те, що духовний керівник на початковому етапі, допомагає пенітенту: «увійти в процес пізнання себе та відкриття і сприйняття правди про себе, про свою неміч і гріховність, для того, щоби вона могла досвідчити правдивість та силу Ісусових слів: «Пізнай правду і правда визволить вас»⁷. «Людина, яка живе духовним життям, перш за все дбає про свою власну душу»⁸. Натомість людина, якій ще важко визнати свій гріх, потрібно насамперед відкривати свої кривди та різного роду зранення⁹. «Кожен гріх – це насамперед бунт проти Бога [...]. Своім гріхом людина відкидає творчу і спасенну любов Бога й нехтує нею»¹⁰ - вважає отець Юзеф.

² Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 104.

³ Пор. Августин Ю. *Духовне керівництво*, 42.

⁴ Августин Ю. *Адаме де ти?: Ігнатіянські реколекції. Тиждень перший*. Львів 2014, 106.

⁵ Августин Ю. *Нагірна проповідь синтез: Ігнатіянські реколекції. Тиждень п'ятий*, 169.

⁶ Пор. Августин Ю. *Духовне керівництво*, 42.

⁷ Якимець М. *Фундаментальні аспекти формаційного процесу: мета, стратегія, стиль // Преображення у Господі: Матеріали Конференції монашества УГКЦ «Покликання і формація»*, 98.

⁸ Кемпійський Т. *Наслідування Христа*. Львів 2015, 83.

⁹ Пор. Августин Ю. *Духовне керівництво*, 43.

¹⁰ Августин Ю. *Близькість і свобода: Зустріч з Ісусом*, 115.

Священнослужитель говорить, що особа, яка зазнала кривди, живе, так би мовити, в постійному почутті провини перед самим собою, перед Богом та перед кривдниками. Відповідно, це спричинює неабиякі проблеми, які пов'язанні із незмогою висловити повністю свої зранення та позбутися їх¹¹. З іншого боку, завдяки духовному керівникові, пенітент висловлює свої почуття і таким чином, зменшує їх вагу, іншими словами: «духовний керівник несе частину мого тягаря»¹². «На етапі очищення людина відкриває, з одного боку, свою обмеженість, слабкість і гріховність, а з другого – зазнає безмежного Божого милосердя»¹³. Отець Юзеф Августин говорить: «Нас лікує не визнання гріхів [...]. Нас лікує досвід Божого милосердя, даного нам у нашій гріховності. Нас лікує любов, яка приймає і прощає»¹⁴. Якщо пенітент знаходиться в стані скривдження і має страх заторкнути ці життєві травми, яких зазнавав упродовж певного часу свого земного життя, в такому випадку, духовний керівник відіграє важливу роль, адже своєю відкритістю він вчить пенітента бути вільним. Відповідно сам пенітент стає відкритішим до свого керівника і до всього, що керівник йому говорить¹⁵. Духовний керівник, внутрішньо вільна особа, наділена прозорістю та акцептацією, приймає людину такою, яка вона є, щиро та з любов'ю повідомляє пенітентові: «Щоб ти не розповів, яким би ти не був, тебе люблять без умов. Те, що розкажеш про себе, не буде впливати на мою доброзичливість й акцептацію твоєї особи»¹⁶.

Духовний наставник повинен розуміти, що: «духовне керівництво – це допомога грішника грішникові. Зустріч духовного керівника з пенітентом – це заклик до навернення їх обох, а не тільки пенітента»¹⁷. Отець Юзеф говорить про важливість духовного керівника в житті пенітента і вважає, що: «своєю поставою прийняття, зацікавлення, доброзичливості, терпеливого слухання він помалу

¹¹ Пор. Августин Ю. *Зцілення почуття кривди: Ігнатіянські реколекції*, 101.

¹² Bomba D. *Potrzeba dostrzegania, rozeznawania I wypowiedzania uczuć w kierownictwie duchowym // W kręgu kierownictwa duchowego*. Kraków 1994, 75.

¹³ Августин Ю. *Ми бачили Господа: Ігнатіянські реколекції. Тиждень четвертий*, 171.

¹⁴ Августин Ю. *Адаме де ти?: Ігнатіянські реколекції: Тиждень перший*, 112.

¹⁵ Пор. Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 140.

¹⁶ Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 117.

¹⁷ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 141.

може переконати пенітента, що в його присутності тому ніщо не загрожує, що можна відкритися перед іншою людиною та попросити її про допомогу»¹⁸. «Якщо хочеш мати мир і правдиву єдність у серці, то мусиш все стороннє залишити, а тільки себе самого мати перед очима»¹⁹. Тобто залишити все, що тобі заважає, щоб могли повноцінно жити, вести духовне життя.

У своїй праці *Ми бачили Господа* отець Юзеф говорить: «щоб пізнати свої гріхи, не достатньо звернутись до чужої критичної думки. Необхідно вникнути у свою історію життя, яка завжди є єдиною, неповторною, унікальною»²⁰. «Пізнай себе самого, - з чого і ким ти створений, - і через це легше дійти до краси Первообразу»²¹ - висловлює свою думку св. Григорій Богослов. За допомогою духовного керівника, пенітент на етапі духовного очищення, вчиться пізнавати себе, відкриває свої сильні сторони, відповідно може їх більше розвивати, а слабкі сторони, може вдосконалювати і працювати над ними. Адже: «пізнаючи себе, необхідно вчитися керувати своїм внутрішнім світом, пізнавати мотивації наших дій, перемагати страхи та вчитися контролювати наші емоції»²². Якщо людина звертається за допомогою до духовника, бо зазнала кривди, і почувається відкиненою, то духовний керівник: «не повинен «гасити» проблеми моралізаторськими заохоченнями до миттєвого прощення, а, розпізнаючи проблему, вводити пенітента у процес глибокого внутрішнього зцілення»²³.

Часто трапляється таке, висловлює свій досвід отець Юзеф, що сам пенітент хоче відкритися, розповісти керівникові, але до кінця не знає, як це зреалізувати, бо ніколи не висловлювався перед іншими, не довіряв нікому. В такому випадку: «духовний керівник має підводити його до вербалізації досвіду, який, можливо, довго витіснявся в підсвідомості»²⁴. У процесі очищення духовний керівник

¹⁸ Августин Ю. *Духовне керівництво*, 43-44.

¹⁹ Кемпійський Т. *Наслідвання Христа*, 83.

²⁰ Августин Ю. *Ми бачили Господа: Ігнатіянські реколекції. Тиждень четвертий*, 172.

²¹ Платош А. *Загально людський вимір формаційного процесу // Преображення у Господі: Матеріали Конференції монашества УГКЦ «Покликання і формація»*. Львів 2006, 170.

²² Платош А. *Загально людський вимір формаційного процесу*, 171.

²³ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 44.

²⁴ Августин Ю. *Духовне керівництво*, 44.

забезпечує, щоб пенітент поділився своїми почуттями, які дозволяють пізнати себе, показати, ким він є насправді²⁵.

«Внутрішнє зцілення відбувається, з одного боку, через прощення і примирення, а з другого боку, через зростання відповідальності за своє життя – таке, яким воно є»²⁶. Священник стверджує, що не так є важливо в духовному керівництві розказати пенітентові про ті чи інші вчинені гріхи, як вербалізувати гріховність, тобто особа може зізнатись у вчинених гріхах на сповіді. Адже: «Бог безумовно приймає людину в її гріху»²⁷. В своїй книжці *Нагірна проповідь синтез* о. Юзеф Августин говорить, що: «очищення – процес, який триває все життя. Відбувається в таємній єдності людини з Богом. До кожної людини Бог застосовує іншу схему очищення, яка часто розпочинається тоді, коли людина найменше цього очікує»²⁸. Людина може розпочати свій духовний шлях перш за все тим, що може: «заявити перед Богом прагнення глибшої чистоти своїх намірів, рішень і вчинків [...]. Можемо бути впевненими, що щире прохання згодом дасть добрий плід»²⁹. Відповідно: «пенітент, який навчився послуговуватись духовним керівництвом, сприймає свого керівника не як суддю, який звинувачує і карає, а як духовного батька, який допомагає, додає відваги, втішає й піднімає дух»³⁰. На цьому першому етапі пенітент за допомогою духовного керівника, спостерігає, досвідчує, що: «духовне керівництво дає нам внутрішню впевненість, що нами керують не якісь неупорядковані, несвідомі внутрішні мотиви, а благодать, яку дає Бог в Ісусі Христі»³¹. Отож, духовний керівник досвідчує своїм життям пенітенту досвід очищувальної сили, яку виливає Милосердний Господь Бог.

²⁵ Bomba D. *Potrzeba dostrzegania, rozeznawania I wypowiedzania uczuć w kierownictwie duchowym*, 75.

²⁶ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 46-47.

²⁷ Августин Ю. *Духовне керівництво*, 44.

²⁸ Августин Ю. *Нагірна проповідь синтез: Ігнатіянські реколекції. Тиждень п'ятий*, 125.

²⁹ Там само, 71.

³⁰ Пор. Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 23.

³¹ Августин Ю. *Духовне керівництво*, 56.

3.2. ПРОСВІТЛЕННЯ

Ми бачимо, що процес формування духовно-зрілої особистості, на початковому етапі, на етапі очищення, яке вимагає від людини, пізнати саму себе. Тобто заглибитися, увійти, так би мовити, у процес пізнання своєї сутності, побачити свій гріховний стан, свою гріховність, для того, щоб завдяки вербалізації відкритися перед духовним керівником та досвідчити безмежну любов Бога та Боже милосердя. «Пізнання себе є тільки половиною правди і не є ціллю само в собі, воно має провадити до відкриття на Бога, у якому віднайдемо істинне розуміння себе і свого покликання»³².

Наступним процесом формування особистості, на якому наголошує отець Юзеф Августин, є процес просвітлення. На цьому етапі: «людина шукає інтимної зустрічі з Особою Ісуса Христа, щоб Його краще пізнати, любити й наслідувати»³³. «Пізнати Господа Ісуса – це пізнати Божого Сина, який став Людиною з любови до людини»³⁴. Священник каже

У пізнанні, любові й наслідуванні Ісуса не йдеться про зовнішнє уподібнення до Нього. Не йдеться про якісь видимі для ока ефекти людських змін. Йдеться про обожествлення усього нашого життя. Обожествлення життя розпочинається від обожествлення серця. Завдяки обожествленому серцю починаємо відчувати, думати, вирішувати і діяти так, як Ісус³⁵.

Христос говорить про себе: «Я – світло світу. Хто йде за мною, не блукатиме у темряві, а матиме світло життя» (Йо 8, 12). На цьому етапі Господь для пенітента є світлом, адже, як говорить о. Юзеф: «Нас освітлює все Його життя: тайна вочленення, приховане життя, публічне життя, страсті, смерть, воскресіння і Добра новина»³⁶. Духовне життя людини не є тільки зануренням у Бога, воно, насамперед є зануренням у себе самого. Пенітент відкриваючи правду про Господа, тим самим дізнається правду про себе. Святий Василій Великий висловлює думку, щодо пізнання себе каже, що це: «стане для тебе провідником до пізнання Бога. Якщо ти дослідиш себе, тоді не треба буде тобі

³² Якимець М. *Фундаментальні аспекти формаційного процесу: мета, стратегія, стиль*, 98.

³³ Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 43.

³⁴ Августин Ю. *Дай мені пати: Ігнатіянські реколекції. Тиждень другий*, 8.

³⁵ Там само, 8.

³⁶ Августин Ю. *Ми бачили Господа: Ігнатіянські реколекції. Тиждень четвертий*, 172.

пізнавати Творця з видимих речей, але ти в самому собі, наче в малому світі, будеш оглядати велику мудрість Творця»³⁷. Адже

[...] людська особа бере участь у світлі і силі Божого Духа, завдяки своєму розумові здатна зрозуміти порядок речей, установлений Творцем. Своєю волею вона здатна спрямувати себе до справжнього добра. Вона знаходить свою досконалість у пошуках правди і добра і в любові до них. Для того, щоб усвідомити себе як особистість, людина всією своєю духовною конституцією відчуває потребу бути релігійною, спілкуватися і наближатися до Верховного Єства, екзистенцію якого відчуває і вимагає як конечність³⁸.

На цьому етапі духовного життя людина: «прагне освітити своє життя Євангелієм Ісуса»³⁹. Особа старається заглибитися і зрозуміти своє покликання, адже: «покликання кожного з нас завжди залишається таїнством – містерією Божого вибору»⁴⁰. Перш за все, молода особа, старається зустрітися з Христом, коли ж вона зустрічає, то для неї: «...Христос, ця Божа Особа, починає набувати іншого значення, зумовлює інше ставлення, змінює сенс життя людини»⁴¹.

Початком духовного життя для людини - індивідуальна зустріч з Господом, яка ніби торкається людини з середини і призводить до змін в її житті. Тут, найперше йдеться про особисте пережиття Бога. Оскільки індивідуальна зустріч людини з Богом, це вияв того, що Господь до нас наблизився. Це і є початком конкретного Божого чину, тобто усвідомлення Його любові щодо нас, а також вияв нашої любові до Нього, який позначає закінчення абстрактного і теоретичного усвідомлення Бога⁴². Адже

Духовність людини – вершина її розвитку. Вона відображає ті якості особистості, які характеризують її не тільки як мислячий, усвідомлюючий себе і свої вчинки суб'єкт, але й як володіючий індивідуальними особливостями, специфічним баченням оточуючого буття, свого місця і способу життя в ньому⁴³.

Саме відповідь людини на покликання Боже, є початком духовного зросту, який виявляється у процесі і вчинках. На цьому етапі людина усвідомлює, що її духовне життя знаходиться в Ісусі Христі, адже: «Христос є останнє слово про

³⁷ Катрій Ю. *Перлини Східних Отців*. Львів 1998, 213.

³⁸ Мизь Р. *Християнство – що це, властиво?*. Львів 1994, 10.

³⁹ Августин Ю. *Духовне керівництво*, 45.

⁴⁰ Алексійчук В. *Таїнство зустрічі*, 28.

⁴¹ *Блаженіший Любомир. Думки у спадок*. Львів 2019, 42.

⁴² Пор. Рупнік І. М. *Духовне життя*, 73.

⁴³ Барвінський В. *Духовність особистості в системі сучасних суспільних відносин*. Київ 1998, 128.

людину і останнє слово про Бога, повне в найвищому розумінні»⁴⁴. о. Юзеф Августин говорить: «Усе життя Ісуса, яке людина споглядає, говорить про безмежну любов Бога до нас і водночас запрошує відповісти на неї»⁴⁵. «Христос у всій своїй реальності є для нас Любов'ю; це слово, що розповідає про глибину Бога Отця, безмежність доброти Бога та його чудес»⁴⁶. Людина досвідчує Його безмежну любов, адже: «... любити Бога означає зустрічатися у Ньому зі всіма, досягнути у Ньому і через його Любов, в Христі, кожної особи на землі»⁴⁷. Христос тоді для людини стає найкращим Учителем: «тому що запевняє нам непохитність і віру в себе, духовну силу і мир»⁴⁸.

Господь запрошує йти слідом за Ним, кажучи: «Візьміть ярмо моє на себе й навчіться від мене, бо я лагідний і сумирний серцем, тож знайдете полегшу душам вашим. Ярмо бо моє любе й тягар мій легкий»(Мт 11, 29-30). Людина в своєму житті старається бути світлом для інших, усвідомлює: «що більше ми перейняті присутністю Христа, то сильніше стараємося притягнути до Бога наших ближніх чи остиглий світ»⁴⁹.

На цьому етапі просвітлення: «відбувається також вибір життєвого шляху або реформа життя»⁵⁰. Отець Юзеф говорить, що: «вибір стану життя – один із найважливіших виборів людини»⁵¹, адже, людина щоденно мусить багато разів: «вибирати й вирішувати – як в особистих справах, так і в справах людей, за яких відповідаємо»⁵². о. Августин стверджує: «наш вибір життєвої дороги – це завжди відповідь на запрошення самого Ісуса»⁵³. Серед дрібних, звичайних виборів, які людина вирішує майже щодня, сюди можна віднести особистісні, сімейні та професійні справи. Людина приймає важливі рішення, які формують подальше її життя, безсумнівно стан життя є одним із таких. Стан життя, як підкреслює о.

⁴⁴ Рупнік І. М. *Духовне життя*, 44.

⁴⁵ Августин Ю. *Духовне керівництво*, 46.

⁴⁶ Рупнік І. М. *Духовне життя*, 45.

⁴⁷ Там само, 63.

⁴⁸ Мудрий С. *Духовні бесіди*, 109.

⁴⁹ Там само, 106.

⁵⁰ Августин Ю. *Духовне керівництво*, 46.

⁵¹ Августин Ю. *Дай мені пити: Ігнатіянські реколекції. Тиждень другий*, 199.

⁵² Августин Ю. *Як шукати і знаходити Божу волю*. Львів 2017, 49.

⁵³ Августин Ю. *Духовне керівництво*, 46.

Юзеф: «значною мірою вирішує, яким змістом наповнюватиметься наша щоденність, якими будуть стиль і форма життя»⁵⁴. Людина, яка вже зробила такий вибір, етап просвітлення, є неабиякою нагодою до реформування стану життя. Для прикладу: «Подружжя, які живуть справжньою любов'ю, в міру внутрішнього духовного розвитку доходять до переконання, що крім турботи про виконання взаємних прагнень повинні старатися виконувати Божі прагнення»⁵⁵. Бог є справжнім джерелом любови, і Він прагне, щоб вони йшли до Нього. Адже

Шлях до Бога і до виконання Його волі в подружньому житті відбувається через взаємне відання себе одне одному. Дружина шукає Бога не тільки разом зі своїм чоловіком, але також у своєму чоловікові. І навпаки, Чоловік шукає Бога не тільки разом зі своєю дружиною, але також у своїй дружині. Що правдивішою є їхня любов, то повніше і глибше вона їх веде до Божої любови, яку вони відкривають у собі взаємно⁵⁶.

Святий Ігнатій Лойола навчає, що: «У кожному доброму виборі, наскільки це від нас залежить, око наших намірів має бути чистим і спрямованим тільки на мету, задля якої нас створено, себто на прославу Господа Бога і спасіння нашої душі»⁵⁷.

Отець Юзеф говорить, що у духовному житті важливо відкривати найглибші мотивації наслідування Христа і це буде одним з основних завдань учня⁵⁸. Попри те, у духовному житті, людина зустрічається з ілюзією. «Ілюзія – одна з найбільших небезпек у духовному житті, перед якою перестерігають усі вчителі внутрішнього життя»⁵⁹. Ілюзія призводить до того, що людина думає, що шукає, наслідує Христа, а насправді вона шукає самого себе. Отець Юзеф висловлює думку щодо цього

Шукання самого себе може набувати різних форм заспокоєння власних людських потреб і прагнень. Можемо шукати Христа, як голодний натовп, який більше зацікавлений хлібом, ніж Його царюванням. Можемо шукати Ісуса, як багатий юнак: носив у собі високі юнацькі ідеали досконалости, але був надто зайнятий собою і своїм багатством. Не міг зрозуміти, що життя справжніми ідеалами вимагає зречення, праці, жертви.

⁵⁴ Августин Ю. *Як шукати і знаходити Божу волю*, 50.

⁵⁵ Августин Ю. *Дай мені пити: Ігнатіянські реколекції: Тиждень другий*, 201.

⁵⁶ Там само, 201.

⁵⁷ Лойола І. *Духовні вправи*, 75-76.

⁵⁸ Пор. Августин Ю. *Дай мені пити: Ігнатіянські реколекції: Тиждень другий*, 28.

⁵⁹ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 12.

Не можна бути з Ісусом й водночас вести вигідне й сите життя багача. Можемо обманюватись, як багатий юнак, можемо говорити Ісусові, що шукаємо і прагнемо Його, а насправді шукати себе самих і своєї реалізації⁶⁰.

На цьому етапі духовний керівник повинен: «захищати пенітента від надмірної інтелектуалізації, тобто відкривати його емоційність, зцілення якої часто вимагає тривалого часу, захищати від оман – фальшивих понять про життя Ісуса – і від ілюзій щодо Його наслідування»⁶¹. Отже, людина на цьому етапі шукає тісніших, приватних зустрічей з Христом. Для особи, все життя Ісуса: Його навчання, кожне слово промовлене, кожний вчинок Христа, стають Доброю Новиною, яка показує йому любов Господа до людей, а також запрошує щедро відповісти тією ж любов'ю⁶². Завдяки Божому Слову: «народжується «внутрішнє розуміння» Божих справ і намірів»⁶³. Більше того: «Боже слово не тільки засвідчує наші добрі прагнення, рішення й учинки, згідні з Божою волею, а й засуджує ті, в яких проявляється протиріччя між тим, ким ми маємо бути згідно з наміром Творця, і тим, хто ми є насправді через наші гріхи»⁶⁴. Апостол Павло говорить: «Бо слово – живе й діяльне, і гостріше від усякого двосічного меча: воно приходиться аж до розділу душі і духа, суглобів та костяного мозку, і розрізняє чуття та думки серця»(Євр 4, 12). Отець Юзеф стверджує, що: «дивлячись на людську природу Ісуса очима тіла, людина «бачить» і споглядає Його божество очима душі»⁶⁵. Тобто все, що говорить та описує Святе Письмо про життя Ісуса Христа, становить для людини: «...джерело внутрішньої сили, натхнення й повчання про те, ким він був у минулому, хто він сьогодні, до чого мусить прямувати і як жити»⁶⁶. За словами о. Юзефа, на шляху просвітлення людина: «входить у щораз глибший досвід молитви»⁶⁷. Завдяки тому

Особиста молитва виражає нашу істинну ідентичність і виявляє те, ким ми є насправді. Вона показує, чи наше життя з Богом є зовнішнє і формальне, чи воно є нашою суттю і

⁶⁰ Августин Ю. *Дай мені тити: Ігнатіянські реколекції: Тиждень другий*, 28.

⁶¹ Августин Ю. *Духовне керівництво*, 46-47.

⁶² Пор. Августин Ю. *Ігнатіянська медитація*. Львів 2015, 42.

⁶³ Августин Ю. *Ігнатіянська медитація*, 37.

⁶⁴ Там само, 38.

⁶⁵ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 39.

⁶⁶ Августин Ю. *Ігнатіянська медитація*, 42.

⁶⁷ Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 44.

чи охоплює все наше єство. Особистісна молитва є часом, коли ми стоїмо перед Богом і в Бозі. І цей час не є втраченим і безрезультатним, як не раз можемо думати⁶⁸.

Молитва провадить людину до ще більшого внутрішнього навернення, ба більше: «молитва спонукає нас дивуватись, що цей безмежно великий Бог стає близьким людині. Молитва – це перебування у подиві. Завдяки молитві пізнаємо не тільки Бога, але й себе самих»⁶⁹.

3.3. З'єднання з Христом

Третім етапом на шляху формування духовно-зрілої особистості - з'єднання з Христом. «Пізнання Христа веде до єдності з Отцем. У найглибшому з'єднанні з Богом слова, образи, метафори поволі зникають»⁷⁰. Духовний керівник допомагає утвердити людину в прагненні, щоб вона в повні з'єдналася з Богом і наслідувала Його⁷¹. Отець Юзеф говорить, що: «Ісус найвиразніше промовляє до нас тоді, коли за нас страждає, вмирає і воскресає»⁷². За допомогою духовного провідника, людина споглядає страсті та смерть Господа, вона відкриває для себе всю вагу і драматичність цієї ситуації, але також і звертає увагу на дорогу, яка проявляється у безмежній любові Бога до нас, через Його розп'яття та воскресіння⁷³.

За твердженням отця Юзефа Августина, етап з'єднання з Христом відбувається через страждання. Воно є запрошенням Ісуса з'єднатися з Ним у страстях і воскресенні. Споглядання воскреслого Ісуса є нагодою участі у вічному щасті Бога⁷⁴. Відповідно єднаючись з Христом, людина розуміє істинний зміст життя, довіряє і приймає Його волю, бо все, що від Бога, то на благо. Спілкування з Христом дарує второпність та здорову самосвідомість⁷⁵. Метою з'єднання з Ісусом є здобуття вічної радості. Шлях Христа пролягає через

⁶⁸ Якимець М. *Фундаментальні аспекти формаційного процесу: мета, стратегія, стиль*, 101-102.

⁶⁹ Августин Ю. *Ми бачили Господа: Ігнатіянські реколекції: Тиждень четвертий*, 168.

⁷⁰ Там само, 172.

⁷¹ Пор. Августин Ю. *Духовне керівництво*, 47.

⁷² Там само, 47.

⁷³ Пор. Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 45.

⁷⁴ Пор. Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 41.

⁷⁵ Пор. Августин Ю. *Духовне керівництво*, 48.

страждання, біль, смерть, але і обов'язкове воскресіння. Так і людина, має жити з повною впевненістю у Божій обіцянці майбутньої радості⁷⁶.

Людина щоразу більше усвідомлює, що духовний провід – це надзвичайно цінний дар Бога., Це шлях, яким Господь супроводжує людину: «на дорозі особистого розвитку аж до найвищих станів союзу з Богом»⁷⁷. Окрім того, важливим елементом з'єднання людини з Христом є есхатологічний вимір людського життя та його розуміння. Важливу роль на такому етапі має духовний керівник, що спрямовує особу на остаточну ціль життя – небо, зважаючи та відчуваючи особисту ситуацію пенітента, наприклад коли людина переживає глибокі кризові ситуації⁷⁸.

Іншою важливою цілю керівника на етапі з'єднання з Христом є: «зв'язати людину з Церквою. Розп'ятий і воскреслий Ісус діє в Церкві й через Церкву. Святі таїнства, особливо Євхаристія, - це особливе місце присутності й дії Ісуса»⁷⁹. Отець Юзеф говорить: «тайна Його близькості найкраще відкривається саме у Євхаристії»⁸⁰. Підготовкою до прийняття Євхаристії, має бути відкритість людини і довіра до Бога, тобто відсутність усіх бар'єрів із минулого життя, уважне слухання Святого Письма, бачення свого життя у світлі Божого слова, щоденна медитація та споглядання як безперестанне перебування з Христом. Духовний керівник має допомогти поєднати пенітенту своє щоденне життя з Євхаристією, яка приносить благодать та змінює людські вчинки, думки, рішення⁸¹. Отож: «Духовне керівництво стає особливим місцем виховання пенітента до повної і зрілої участі в Євхаристійній жертві»⁸². «Беручи участь у Євхаристії, християнин вчиться вдячності Богові й людям за все, ким є і чим володіє»⁸³ - стверджує отець Августин. Адже

⁷⁶ Пор. Августин Ю. *Духовне керівництво*, 8.

⁷⁷ Kaltbach F. Dojrzałość jako cel kierownictwa duchowego // *Życie konsekrowane. Kierownictwo duchowe*, 57 (2006), 64.

⁷⁸ Пор. Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 46.

⁷⁹ Там само, 46.

⁸⁰ Августин Ю. *Ми бачили Господа: Ігнатіянські реколекції: Тиждень четвертий*, 168.

⁸¹ Пор. Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 46-47.

⁸² Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 42.

⁸³ Августин Ю. *У Його ранах: Ігнатіянські реколекції. Тиждень третій*, 159.

[...] Як на Тайній Вечері Христос насамперед повчав апостолів словом, а відтак увів їх у таїнство своїх Тіла і Крові, так і в Божественній Літургії Христос повчає свою спільноту, живить її своїм Словом та чинить учасниками Євхаристійної трапези. Християнин уводиться в це таїнство через слухання Слова Божого і причастя Господнього Тіла і Крові⁸⁴.

Окрім того, з'єднання з Христом передбачає Його наслідування, яке проявляється у служінні. Духовний керівник має допомогти пенітенту розпізнати його придатність до певного виду апостольського служіння у спільноті Церкви. Відкриття перед пенітентом перспектив апостольського служіння, є одним із завдань духовника. Воно насамперед, повинне зважати на попередні зобов'язання, що стосуються вибору стану життя. Наприклад, перше поле апостольської праці подружжя – це родина, а для священника – це парафія⁸⁵. Церква виконує різноманітні служіння, але єдиною місією якої є поширювати Царство Боже: «тому всім вірним Христовим доручається почесне завдання – співпрацювати для того, щоб Божу благовість спасіння пізнали і прийняли всі люди в різних куточках світу»⁸⁶.

Отець Юзеф Августин у своїй праці *Практика духовного керівництва* згадує св. Ігнатія, який стверджує, що на етапі з'єднання з Христом, людина через споглядання досвідчує Божу велич, яка проявляється у всьому, наприклад, в розмові, в ходьбі, в слуханні, в усьому, що людина робить⁸⁷. «Усі «речі», кожний внутрішній досвід стають нагодою до зустрічі з Богом»⁸⁸.

Духовне життя – це шлях до здобуття любові, яка осягається через молитву, що має своє продовження у щоденному житті людини. «Навчаючи молитви, духовний провідник ділиться своїм досвідом. І хоч духовник не розповідає реколектантові про свою особисту молитву, але в діалозі з ним відкриває свого духа молитви»⁸⁹. Кінцева мета - з'єднання з Христом, тобто духовного життя – це самопожертва⁹⁰. Святий Ігнатій Лойола у своїх *Духовних вправах*, які подає на

⁸⁴ Катехизм УГКЦ Христос – наша Пасха, 345.

⁸⁵ Пор. Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 42-43.

⁸⁶ II Ватиканський Собор. Декрет про апостолят мирян *Apostolicam actuositatem*. Львів 2014, 228.

⁸⁷ Пор. Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 48.

⁸⁸ Августин Ю. *Ми бачили Господа: Ігнатіянські реколекції: Тиждень четвертий*, 173.

⁸⁹ Там само, 174.

⁹⁰ Пор. Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 48.

четвертий тиждень, подає молитву жертви: «яка виражає найглибший сенс духовного життя людини»⁹¹.

Візьми, Господи, і прийми всю мою свободу,
мою пам'ять, мій розум, і всю мою волю –
усе, що маю і чим володію.
Ти, Господи, все це дав мені –
Тобі тепер повертаю: усе Твоє.
Розпоряджайся всім згідно з Твоєю волею;
мені ж дай любов Твою і благодать,
яких мені достатньо⁹².

Підсумовуючи цей розділ, можна сказати, що досягнення Царства небесного – це не сухе дотримання певних рекомендацій. Процес духовного життя вимагає проходження декількох етапів, проте, на думку Отця Юзефа Августина це три етапи - очищення, просвітлення та з'єднання з Христом, що є невід'ємною частиною у формуванні духовно-зрілої особистості.

Перший етап починається з усвідомлення своєї немочі та гріховності, вміння поділитися своїм попереднім життєвим болісним досвідом зі своїм духовним керівником усвідомивши, що не буде осуджений чи засоромлений. Це насамперед, допомога грішника грішникові. Зустріч керівника і пенітента – це нагадування про потребу покаянна обох.

Просвітлення – це пошук особистої інтимної зустрічі з Христом через пізнання себе. Дослідивши себе ми стаємо ближче до Господа, бо створені на Його образ і подобу. Деякі істини відкриваються лише після знаходження дороги до себе. Після цього етапу, життя набуває іншого сенсу, оскільки світло показує істинні цінності. Відповідь людини на покликання – являється початком духовного зросту, свідчення істинної любові та розуміння між Творцем та Його творінням. Вибір стану життя справа завжди не з легких, бо у житті нам доводиться приймати безліч рішень, що суттєво впливатимуть на нашу подальшу долю, однак стан остаточно вирішить, яким змістом наповниться наша буденність, якими будуть стиль і форма життя. Шлях до Бога і до виконання

⁹¹ Августин Ю. *Духовне керівництво*, 49.

⁹² Лойола І. *Духовні вправи*, 93.

Його волі в подружньому житті відбувається через взаємне дарування себе. Партнери шукають Бога не тільки разом, а й одне у одному, чоловік у дружині, а дружина у чоловікові. Незалежно від вибору нашого стану наше око повинно бути сфокусоване лише на меті, задля якої нас створено – на прославу Господа Бога та спасіння нашої душі.

З'єднання з Христом – фінішна пряма на цьому шляху. Цей етап відбувається через страждання. Воно є запрошенням Ісуса з'єднатися з Ним у страстях і воскресенні. Прийняття всіх страждань, випробувань і негараздів у житті, є доказом нашої довіри до Бога, бо все, що від Нього – то на благо. Метою з'єднання з Ісусом є здобуття вічної радості. Шлях Христа пролягає через страждання, біль, смерть, але і обов'язкове воскресіння. Так і людина має жити з повною впевненістю, у Божій обіцянці майбутньої радості. Тільки після цих етапів приходить розуміння, що духовний провід – це надзвичайно цінний дар Бога, адже це шлях, яким Господь супроводжує людину на дорозі особистого розвитку, аж до найвищих станів союзу з Богом. І важливим елементом супроводу є есхатологічний вимір людського життя та його розуміння. Окрім з'єднання з Христом, духовний керівник має допомогти розпізнати пенітенту його придатність до певного виду апостольського служіння у спільноті Церкви. Духовне життя – це шлях до здобуття любові, яка здобувається через молитву, що має продовження у щоденному житті людини. У кожного цей шлях особливий, з урахуванням своїх особливостей, попереднього життєвого досвіду чи стану, однак кінцевий пункт призначення має залишатися незмінним – Царство Боже.

ВИСНОВОК

Дана праця вимагала виконання певних завдань, а саме: розглянути та проаналізувати твори о. Юзефа Августина; розкрити зміст та значення духовного проводу, як одного із засобів виховання у вірі; дослідити рівні духовного керівництва у творчості о. Юзефа Августина; опрацювати основні елементи духовного керівництва (вербалізація, слухання, зустріч), які описує о. Юзеф Августин; проаналізувати духовні етапи: очищення, просвітлення та з'єднання з Христом. Також у даній роботі можна простежити інформацію про роль духовного керівника, що є невід'ємною частиною у формуванні духовно-зрілої особистості.

Варто зазначити, що дана тема не є достатньо вивченою, адже наведено лише дослідження, що розглядають труднощі лише з одного боку.

У першому розділі висвітлено поняття «справжнього християнина». Насамперед це особа, яка у всьому шукає Бога та всякчас довіряє Йому. Це той, хто є покликаний до єднання та постійного зростання у Господі. Відповідно вдосконалення відбувається тоді, коли особа намагається знайти та розпізнати Божу волю, прагне співпрацювати з Ним. Також продемонстровано динаміку зростання християнина у духовному житті, окрім того, вказано на труднощі та загрози, з якими може зіткнутися особа на шляху духовного зростання.

Головною метою духовного керівництва, як вже було згадано у першому розділі, є допомога пенітентові у побудові контакту з Богом, безпосередньо посприяти її діалогу з Господом.

У другому розділі детальніше опрацьовано поняття «духовне керівництво». Представлено рівні духовного керівництва та вказано, хто може бути духовним керівником. За словами отця Юзефа Августина ними може бути кожен християнин, який запрошений до цього служіння у широкому розумінні цього слова, адже воно пов'язане з наданням взаємної духовної допомоги. Священник отримує дар священства і завдяки цьому має право та особливу силу вести людей до Бога. Духовний отець, наголошує на «народженні» – даванні духовного

життя, тобто супроводжує інших до Бога. У даній роботі значну увагу уділено на зміст та на значення духовного керівництва. о. Юзеф провів аналіз Євангелія від Луки крізь призму дослідження питання духовного провону, яке висвітлене в ньому. У цій праці акцентується не лише на зміст, а й на роль керівника, а також на етапи керівництва і його мету. Важливою складовою духовного керівництва є вербалізація, слухання та зустріч. Тому важливим також у цьому дослідженні питання про процес розпізнавання, що залишається одним із основних завдань духовного керівника, адже завдяки духовному розпізнаванню, керівник супроводжує особу та допомагає у вирішенні важливих життєвих питань.

Третій розділ є логічним продовженням двох попередніх розділів, адже у ньому подаються духовні етапи, а саме: етап очищення у якому керівник допомагає пенітенту увійти в процес пізнання себе та відкриття і сприйняття правди про себе, про свою неміч і гріховність. Тобто, заглибитися у процес пізнання своєї сутності, побачити свій гріховний стан, свою гріховність для того, щоб завдяки вербалізації відкритися перед духовним керівником та досвідчити завдяки свідченню керівника безмежну любов Бога та Боже милосердя. На етапі просвітлення, людина шукає інтимної зустрічі з Ісусом Христом, щоб Його краще пізнати, любити й наслідувати. Це пошук особистої інтимної зустрічі з Христом через пізнання себе. Дослідивши себе ми стаємо ближче до Господа, адже створені на Його образ і подобу. Після цього етапу життя набуває іншого сенсу, оскільки світло показує істинні цінності призводячи тим самим до перемін в житті. Пенітент відкриваючи правду про Бога, тим самим дізнається правду про себе. Етап з'єднання з Христом відбувається крізь страждання. Це наче є запрошенням Ісуса з'єднатися з Ним у страстях і воскресенні. Прийняття всіх страждань, випробувань і негараздів у житті є доказом нашої довіри до Бога, адже все, що від Нього – то на благо. Метою з'єднання з Ісусом є здобуття вічної радості. Адже людина, яка бажає жити з Христом, бажає посвятити своє життя та відкрити правду про Бога.

У ході опрацювання матеріалу та написання праці, виявилось, що дана тема є досить обширною і зачіпає цілий спектр актуальних проблем. Відповідно їх

актуальність полягає в тому, що духовне керівництво – це складний важливий процес, який не варто недооцінювати. Формування духовної зрілості та прийняття доленосних рішень в більшості залежить саме від духовного керівника.

Головними джерелами для написання роботи є різного роду матеріали у галузі духовності, антропології, педагогіки, психології та богослов'я. Більшість книг – напрацювання о. Юзефа Августина. Важливу роль у дослідженні відіграли такі праці, які розкривають тематику, що стосується духовного проводу. Польською мовою: *Praktyka kierownictwa duchowego*, також статті: *W drodze do Emaus, Pasterz według serca Jezusa*. Українською мовою: *Духовне керівництво, Духовне розпізнавання, Ми бачили Господа, Дай мені пути, Нагірна проповідь синтез, Практика духовного керівництва, Бути батьком, Адаме де ти?* та інші. Центральним твором у галузі духовного проводу є праця *Практика духовного керівництва*, яку переклав з польської мови на українську Олег Кривобочок у 2015.

Творчість о. Юзефа основана на навчанні св. Ігнатія Лойоли, тобто отець пропагує у своїх напрацюваннях духовністю Лойоли. о. Юзеф Августин вихований в душі ігнатіянської духовності, і на її основі розробив власну дослідницьку модель практики духовного керівництва, зважаючи на виклики сучасності.

Підсумовуючи все вище написане, можна зазначити, що праця буде вагомим внеском у застосуванні духовного проводу у сучасному душпастирстві УГКЦ, оскільки, доступно розкриває основні аспекти даного питання. На даний час, окрім окремих статей, інформації практично немає.

Ця праця може стати у пригоді, насамперед тим читачам, які прагнуть допомагати іншим у духовному зростанні, зокрема душпастирям, вихователям у семінаріях, парохам, мирянам-катехитам, та для тих, котрі хочуть стати священниками. Також дана праця може зацікавити тих, хто прагне духовно зростати, поглибити своє духовне життя і послуговуватись духовним керівництвом. Тільки та особа, яка здатна піддатись духовному провіді,

користати з нього, розуміє його вартість та значення. І тільки той хто ведений – може провадити інших до Бога.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Джерела

1. Августин И. *О Нанесенных обидах, прощении и исповеди* / перекл. Стретович-Гарболинської А. Київ 2011.
2. Августин Ю. *Духовне розпізнавання* / перекл. Кривобочок О. Київ 2015.
3. Августин Ю. *Адаме де ти?: Ігнатіянські реколекції. Тиждень перший* / перекл. Кривобочок О. Львів 2014.
4. Августин Ю. *Близькість і свобода: Зустріч з Ісусом* / перекл. Дух І. Львів 2019.
5. Августин Ю. *Дай мені пити: Ігнатіянські реколекції. Тиждень другий* / перекл. Кривобочок О. Львів 2013.
6. Августин Ю. *Духовне керівництво* / перекл. Кривобочок О. Київ 2015.
7. Августин Ю. *Зцілення почуття кривди: Ігнатіянські реколекції* / перекл. Кривобочок О. Львів 2013.
8. Августин Ю. *Ігнатіянська медитація. Генеза і практика* / перекл. Кривобочок О. Київ 2015.
9. Августин Ю. *Ми бачили Господа: Ігнатіянські реколекції. Тиждень четвертий* / перекл. Кривобочок О. Львів 2014.
10. Августин Ю. *Нагірна проповідь синтез: Ігнатіянські реколекції. Тиждень п'ятий* / перекл. Кривобочок О. Львів 2014.
11. Августин Ю. *Наслідувати Ісуса у сповідальниці // Мистецтво сповіді.* Львів 2014.
12. Августин Ю. *Практика духовного керівництва* / перекл. Кривобочок О. Львів 2015.
13. Августин Ю. *У Його ранах: Ігнатіянські реколекції. Тиждень третій* / перекл. Кривобочок О. Львів 2013.

Іншомовні джерела

1. Augustyn J. – Dyrek K. *Pasterz według serca Jezusa*. Warszawa 1996.
2. Augustyn J. Kapłan a kierownictwo duchowe // *Sztuka kierownictwa duchowego*. Kraków 2007, 483-493.
3. Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*. Kraków-Ząbki 1996.
4. Augustyn J. W drodze do Emaus // *Sztuka kierownictwa duchowego*. Kraków 2007, 47-57.
5. Bomba D. *Potreba dostrzegania, rozeznawania I wypowiedziania uczuć w kierownictwie duchowym* // *W kręgu kierownictwa duchowego*, red. Wolanczyk M. Kraków 1994, 61-79.
6. Kaltbach F. Dojrzałość jako cel kierownictwa duchowego // *Życie konsekrowane. Kierownictwo duchowe*, 57 (2006), 63-67.
7. Machnik R. Z historii kierownictwa duchowego // *Sztuka kierownictwa duchowego*, red. Augustyn J. – Kolacz J. Kraków 2007, 113-130.
8. Misiurek J. *Kierownictwo duchowe* // Migut B. (ред.) *Encyklopedia Katolicka*. T. 8. Lublin 2000, 1412-1413.
9. Sokolowski M. Jezuicka praktyka kierownictwa duchowego na przykładzie Klaudiusza La Colombierea // *Sztuka kierownictwa duchowego*, red. Augustyn J. – Kolacz J. Kraków 2007, 201-211.

Допоміжна література

1. II Ватиканський Собор. Декрет про апостолят мирян *Apostolicam actuositatem* // *Документи Другого Ватиканського Собору (1962-1965): конституції, декрети, декларації, коментарі*. Львів 2014, 227-252.
2. Августин Ю. *15 хвилин щирости: Про щоденний іспит сумління* / перекл. Кривобочок О. Львів 2016.

3. Августин Ю. *Потреба сексуальної інтеграції // Мандруючи до зрілості: Виховання для життя в сім'ї, для молоді.* ред. Круль Т. - Рись М. Львів 2006, 70-76.
4. Августин Ю. *Світ наших почуттів: Короткий путівник для пізнання й виховання почуттів /* перекл. Теодорович Г. Львів 2015.
5. Августин Ю. *У любові немає страху /* перекл. Різун Т. Львів 2016.
6. Алексійчук В. *Таїнство зустрічі.* Львів 2019.
7. Барвінський В. *Духовність особистості в системі сучасних суспільних відносин.* Київ 1998.
8. *Блаженніший Любомир. Думки у спадок /* упоряд. Гнатишин О. Львів 2019.
9. Венедикт, ієромонах. *Настоятель як духовний отець: Дослідження у світлі творів і навчання преп. Теодора Студита(759-826).* Львів 2009.
10. Грюн А. *Небо починається в тобі: Мудрість Отців пустелі для сьогодення /* перекл. Мандрика О. Львів 2012.
11. Йоан Золотоустий. *Про священство (Джерела християнського Сходу 7).* Львів 2015.
12. ІВАН ПАВЛО ІІ. *Післясинодальне апостольське повчання Pastores dabo vobis, (25 березня 1992) // По чину Мелхиседека.* Львів 2018.
13. ІРЕНЕЙ НАЗАРКО. *Царське священство.* Рим 1969.
14. Катрій Ю. *Перлини Східних Отців.* Львів 1998.
15. Кемпійський Т. *Наслідування Христа /* перекл. Боцян Й. Львів 2015.
16. КОДЕКС КАНОНІВ СХІДНИХ ЦЕРКОВ, Львів: Видавництво ОО. Василян 1995.
17. Комісія у справах освіти та виховання УГКЦ. *У пошуках життєвого покликання. Серія: «Формація підлітків та молоді».* Львів 2018.
18. Кроплевські З. *Служіння сповіді й особисте навернення священника // Мистецтво сповіді. Порадник.* ред. Августина Ю. Львів 2014.
19. ЛІГУОРІ А. *Велич та обов'язки священника /* перекл. Щудлик М. Львів 2003.
20. Лойола І. *Духовні вправи.* Львів 2006.

21. Мизь Р. *Християнство – що це, властиво?*. Львів 1994.
22. Мудрий С. *Духовні бесіди*. Львів 2011.
23. Олійник Т. *Дорога спасіння*. Жовква 1992.
24. Папа Павло VI. Папське послання *Права й обов'язки сприймачів у соціальній комунікації* (1978) // *Церква і соціальна комунікація. Найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа*. Львів 2004, 262-265.
25. Папська Рада у справах соціальної комунікації. *Душпастирський відгук Порнографія та насильство в засобах соціальної комунікації* (1989) // *Церква і соціальна комунікація. Найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа*. Львів 2004, 163-170.
26. Патріарша комісія у справах духовенства. *Довідник для служіння і життя священників // По чину Мелхіседека*. Львів 2018.
27. Платош А. *Загально людський вимір формаційного процесу // Преображення у Господі: Матеріали Конференції монашенства УГКЦ «Покликання і формація»*. Львів 2006, 166-181.
28. Райнард К. *Покликання* / перекл. Лозинської Н. Львів 2007.
29. Рупнік І. М. *Духовне життя* / перекл. Прокопович М. Рим 1995.
30. *Святе Письмо Старого та Нового Завіту* / перекл. Хоменко І. Рим 2008.
31. Синод Української Греко-Католицької Церкви. *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*. Львів 2012.
32. Якимець М. *Фундаментальні аспекти формаційного процесу: мета, стратегія, стиль // Преображення у Господі: Матеріали Конференції монашенства УГКЦ «Покликання і формація»*. Львів 2006, 95-107.
33. Янковська М. *Єдина і неповторна історія, або пророзвиток людини в послідовних фазах життя // Мандруючи до зрілості: Виховання для життя в сім'ї, для молоді*. Ред. Круль Т. - Рись М. Львів 2006, 12-30.
34. Ястшомб Д. *Сповідь і духовне наставництво // Мистецтво сповіді. Порадник*. Львів 2014, 333-342.

-
35. Августин Ю. *Бути батьком: Педагогічні й духовні аспекти* / перекл. Кривобочок О. Львів 2017.
 36. Августин Ю. *Сексуальна інтеграція* / перекл. Городенчук З. Львів 2012.
 37. Августин Ю. *Таїнство сповіді* / перекл. Андрусів Ю. Львів 2017.